

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΗΛΑΙΟΥ 14 | 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1978 | ΑΡΙΘ. 11

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

XVI. 1. «Μὴ πλανᾶσθε», ἀδελφοί μου· οἱ οἰκοφθόροι «βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν». 2. Εἰ οὖν οἱ κατὰ σάρκα ταῦτα πράσσοντες ἀπέθανον, πόσω μᾶλλον, ἐὰν πίστιν Θεοῦ ἐν κακῇ διδασκαλίᾳ φθείρῃ, ὑπὲρ ἧς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη; Ὁ τοιοῦτος, ῥυπαρὸς γενόμενος, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον χωρήσει, ὁμοίως καὶ ὁ ἀκούων αὐτοῦ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 234 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

XVI. 4. ἐὰν G Karl Holl, Sacra Parallela. Lpz. 1899 σ. 19, ἀριθ. 48. Si quis L, qui SFA. κακῇ διδ. G: κακοδιδασκαλία: Holl, ἐνθ' ἀν., Ἐπίσκοπος Μοναχός, Migne P. G. 89, 1605D (πβλ. Φιλαδ. 2,1).

XVII. 1. Διὰ τοῦτο μύρον ἔλαβεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ Κύριος, ἵνα πνέῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀφθαρσίαν. Μὴ ἀλείψετε δυσωδίαν τῆς διδασκαλίας τοῦ ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου, μὴ αἰχμαλωτίσῃ ὑμᾶς ἐκ τοῦ προκειμένου ζῆν. 2. Διὰ τί δὲ οὐ πάντες φρόνιμοι γινόμεθα λαβόντες Θεοῦ γνῶσιν, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός; Τί μωρῶς ἀπολλύμεθα, ἀγνοοῦντες τὸ χάρισμα, ὃ πέπομφεν ἀληθῶς ὁ Κύριος;

XVII. 1,2. αὐτοῦ: λ. g. Ἐπίσκοπος μοναχός: Migne, P. G. 89, 1436D. 7. δ' G: ὅς L.

XVI. 1. Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου· ὅσοι διαφθείρουν τὸν οἶκον (τοῦ Θεοῦ) (ἦτοι τὴν ψυχὴν τοῦ χριστιανοῦ ποὺ εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ μετὰ τὰς ψευδοδιδασκαλίαις [καὶ τὰς αἰρετικὰς κακοδιδασκαλίαις των), δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ¹. 2. Ἐὰν λοιπὸν ὅσοι σαρκικὰ διαφθείρουν τοὺς ἀθρώπους μετὰ αὐτὰ ποὺ διαπράττουν ἀπέθανον (τιμωρηθέντες), πόσον μᾶλλον (θὰ τιμωρηθῆ) ἐκεῖνος ποὺ διαφθείρει μετὰ τὴν κακὴν (τὴν αἰρετικὴν) διδασκαλίαν τὴν Πίστιν, χάριν τῆς ὁποίας (ὀρθῆς) Πίστεως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη; Ἐνας τέτοιος (αἰρετικὸς διαφθορεὺς τῆς Πίστεως), ἀφοῦ ἔγνω βρωμερὸς (ἀχρεῖος), θὰ καταντήσῃ εἰς τὸ πῦρ (τῆς κολάσεως) ποὺ δὲν σβῆναι ποτέ,² παρομοίως (θὰ πάθῃ) καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἀκούει.

XVI. 1. Α' Κορ. 6,9 ἐ. Πβλ. Ματθ. 24,4. Μάρκ. 13,5. Λουκ. 21,8. Α' Κορ. 15,33. Γαλ. 6,7. Ἐφ. 5,5. Ἰω. 8,5. Λευτ. 20,10. 2. Μάρκ. 9,43. Πβλ. Ματθ. 3,12. Λουκ. 3,17. Ἦσ. 66,24.

XVII. 1. Διὰ τοῦτο ἔλαβε τὸ μύρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς Του ὁ Κύριος¹ (δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐδέχθη νὰ ἀλειφθῆ εἰς τὸ κεφάλι Του μετὰ μύρον ὁ Κύριος), διὰ νὰ πνέῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (τὸ ἄρωμα) τῆς ἀφθαρσίας (διὰ νὰ εὐφραίνωνται οἱ πιστοὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν ὑπηρετοῦμενοι καὶ προαισθανόμενοι τὴν ἡδονὴν τῆς μακαρίας καὶ αἰωνίου ζωῆς μετὰ θάνατον)². Μὴ ἀλείψετε (προσέχετε λοιπὸν, ὥστε νὰ μὴ σᾶς ἀλείψουν) μετὰ τὴν δυσωδίαν τῆς διδασκαλίας τοῦ ἄρχοντος τοῦ παρόντος αἰῶνος (τοῦ κόσμου τούτου)³, (διότι ὑπάρχει κίνδυνος) νὰ σᾶς αἰχμαλωτίσῃ (ὁ διάβολος) (καὶ σᾶς ἀπομακρύνῃ) τῆς μελλούσης ζωῆς⁴. 2. Μὰ διὰ τί δὲν γινόμεθα ὅλοι φρόνιμοι (σώφρονες καὶ συνετοί), ἀφοῦ ἐλάβομεν τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ (ἀληθινὴν) γνῶσιν, δηλαδὴ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν;⁵ Διατί

XVII. 1. Ματθ. 26,7. Μάρκ. 14,3. 2. Πβλ. Β' Κορ. 2,14 ἐ. 3. Α' Κορ. 2,6.8. Ἰω. 12,31. 14,30. 16,11. 4. Πβλ. Ἰγν., Φιλαδ. 2,2. Πολ. 6,2. Τραλλ. 4,2. Πβλ. Ματθ. 13,24 ἐ.ε. 36 ἐ.ε. 5. Πβλ. Ἰω. 14,6 ἐ. Ματθ. 11,27. Διδαχὴ 9,3. 10,2.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Μάρθα και Μαρία.

Τὴν 4ην Ἰουνίου, τιμῶμεν τὴν μνήμην τῶν ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου Μάρθας καὶ Μαρίας. Τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα τῆς Καινῆς Διαθήκης συμβολίζουν ἀκραίους τύπους θρησκευτικότητος. Τὴν καταδαπανωμένην εἰς ἔργα, ἡ Μάρθα. Τὴν ἀπεροφημένην εἰς τὴν «ιερὰν θεωρίαν», ἡ Μαρία. Ὁ Κύριος ὁμως ἐπήρσεον ὅ,τι ἐνθυμίζει τὴν δευτέραν περίπτωσιν. Εἶναι μία διάκρισις, τὴν ὁποίαν ἀπανακλᾷ τὸ ὀρθόδοξον βίωμα. Διότι, εἰς τοῦτο, ἐμφαίνεται μᾶλλον ἡ Μαρία ἢ ἡ Μάρθα. Ἡ λατρεία, ἐδῶ, προσέχει τῆς ἐξωτερικῆς δραστηριότητος εἰς σημασίαν. Τὸ λειτουργικὸν στοιχεῖον εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τῆς Ἐκκλησίας μας. Χωρὶς γὰρ ὑποτιμᾶται οὐδ' ἐλάχιστον ἡ χάριν τοῦ Χριστοῦ («μέριμνα» καὶ «τύφθη» τῆς Μάρθας, δηλαδὴ ἡ ἐπίδοσις εἰς τὴν εὐποίαν, σιόλιμα καὶ τοῦτο ἀέναν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ «ἐν οὗ ἔστι χρεία» τῆς Μαρίας ἔχει πάντοτε τὴν περίοπτον θέσιν του. Καὶ φθάνει εἰς τὸ ἀποκορύφωμά του ἐν τῷ Μοναχισμῷ, τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτηριστὴ παραμένει κυρίως «ἡσυχαστικός».

Εὐλογημένος καρπός.

Ὁ καλὸς ποιμὴν ἀγαπᾷ ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ πνευματικά του τέκνα. Καὶ δὲν ἀγαμένει πρῶτα ἐκεῖνα γὰρ τοῦ δεῖξουν ὅμοια αἰσθήματα. Τὸ ἂν τινὰ τοῦτων τυχὸν τὸν ἐχθρεύονται καὶ ἄλλα ἀπλῶς ἀδιαφοροῦν διὰ τὸ πρόσωπόν του καὶ τὸ ἔργον του, δὲν τὸν ἐμποδίζει γὰρ ἔχη ἀνοιχτὰς τὰς ἀγκάλας καὶ πρὸς

ἀνοήτως (ὡσὰν γὰρ εἴμεθα μωροὶ καὶ ἀνόητοι) χανόμεθα (χάνομεν τὴν ψυχὴν μας μὲ τὴν διαφθορὰν τῆς διδασκαλίας τῶν αἱρετικῶν), παραγνωρίζοντες τὸ χάρισμα (τὴν ἀνεκτίμητον προσφορὰν τῆς δωρεᾶς τῆς Θείας Χάριτος), πού μᾶς ἔστειλε πραγματικά ὁ Κύριος;

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

αυτά. Βλέπει έναντιόν ὄντως «εἰς τόπον Θεοῦ», ἐνθουμούμενος τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου: «Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν (τὸν Θεόν), διὰ αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς» (Α' Ἰω. δ' 19).

Ἡ «προτιρέχουσα» αὐτὴ ἀγάπη, κύριον στίγμα τοῦ εὐαγγελικῶς βιοῦντος ποιμένος, ἀποδίδει ἐν τέλει. Ὡς γενικῶς δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἡ ἡχὴ τῆς ἰδικῆς του ἀγάπης, οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τὰς σχέσεις τοῦ τὸν Κύριον μιμουμένου κληρικοῦ πρὸς τὸ ποίμνιον. Θάπτον ἢ θράδιον, καρδίαὶ σκληραὶ καὶ δύστροποι ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν προσφορὰν τῆς ἰδικῆς του καρδίας. Εἶναι εὐλογημένοι καρπὸς τῆς.

Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.

Ἡ Ἀνάληψις καὶ ἡ ἐκ δεξιῶν Καθέδρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ θέμα τῆς ἐσχάτης, χρονικῶς, τῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν. Ἄν καὶ τὸ γεγονός ἱστορεῖται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἡ ἐορτὴ ἐμφανίζεται ἐν τῇ λειτουργικῇ πράξει τῆς Ἐκκλησίας μόλις ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος, ἀφ' οὗ καὶ ἔχομεν ὀμιλίαν Πατέρων ἐκφωνηθείσας καὶ αὐτὴν (Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ἱεροῦ Χρυσόστομου). Ἀλλὰ καὶ προηγουμένως, δὲν παρήχθετο ἐν σιωπῇ. Ἦγετο ὁμοῦ μετὰ τῆς Πεντηκοστῆς.

Ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος τὴν χαρακτηρίζει ὡς «πανέορτον», ὅπερ σημαίνει τὴν τε εὐρεῖαν διάδοσίν τῆς ἀνὰ τὴν τότε χριστιανικὴν οἰκουμένην καὶ τὴν αἴγλην τῆς εἰς τὸ στερέωμα τοῦ Ἑορτολογίου.

Ἐν τῇ ὑμνωδίᾳ τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐξαίρεται τὸ ὑποπιὸν νόημά τῆς. Διὰ τῆς Ἀναλήψεώς του, ὁ Ἰησοῦς «τὴν πεσοῦσαν φύσιν ἡμῶν συμπαθῶς ἀνύψωσεν», «τὴν καταβάσαν φύσιν τοῦ Ἀδάμ... καινοποιήσας... ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἀνήγαγεν».

Εἶναι λοιπὸν ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεως, συνειδητῶς τιμωμένη, πηγὴ εὐλογημένων ἐμπνεύσεων δι' ἡμᾶς τοὺς πιστοὺς, ἰσχυρᾶς προτροπῆς δι' ἄνοδον ἐκ τῶν γῆινων εἰς τὰ οὐράνια ἀγαθά.

ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ»
ΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ *

Δ'

Κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ διακόνου, ὡς αὕτη περιγράφεται ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου, μόνος ὁ ἐπίσκοπος θέτει τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ, διότι ὁ διάκονος «χειροτονεῖται οὐχὶ εἰς τὴν ἱερωσύνην, ἀλλ' εἰς τὴν διακονίαν τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα πράττῃ ἐκεῖνα, ἅτινα προστάττονται ὑπ' αὐτοῦ»¹⁵. Ἐν τῷ σημερινῷ Pontificale Romanum ἐπαναλαμβάνεται ὁ αὐτὸς τρόπος χειροτονίας διακόνου μετὰ τὴν αὐτὴν δικαιολογίαν: «διότι (ὁ διάκονος) χειροτονεῖται οὐχὶ εἰς τὴν ἱερωσύνην, ἀλλ' εἰς τὴν διακονίαν». Τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθῇ οὐχὶ ἐκ τοῦ ὅτι διετηρήθη ἡ παράδοσις τοῦ Ἰππολύτου ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ διάταξις τοῦ Ἰππολύτου ἐπανήλθεν εἰς τὴν Δύσιν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, μεταφρασθεῖσα ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ ἢ τῇ κάτω Γαλλίᾳ εἰς τὴν λατινικὴν. Περί τὸ 500 (ἐν Ἀρελάτῃ, ἔνθα ἦτο ἐπίσκοπος ὁ Καισάριος) περιελήφθη εἰς τὴν Statuta Ecclesia Antiqua τάξις χειροτονιῶν, χρησιμοποιηθέντος τοῦ κειμένου τοῦ Ἰππολύτου. Ἐντεῦθεν τὸ κείμενον τοῦτο περιελή-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 240 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

15. «In diacono ordinando solus episcopus in ponat manus, propterea quia non in sacerdotio ordinatur, sed in ministerio episcopi, ut faciat ea quae ab ipso iubentur» (Bernard B o t t e, μν. ἕ., σελ. 58-59). Κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγὰς ὁ διάκονος ἐργάζεται «οὐχ ὡς ἱερεὺς, ἀλλ' ὡς διακονοῦμενος ἱερεῦσιν» (βιβλίον Η', Κεφ. κη', ἐν Migne Ἑ.Π. τόμ. 1, στ. 1124). Ὁσαύτως ὁ 4ος κανὼν τῆς — νομιζομένης ὡς — Δ' ἐν Carthagine συνόδου τονίζει, ὅτι ὁ διάκονος «non ad sacerdotium, sed ad ministerium Consecratur». (Hildegard v. B o r s i n g e r, *Rechtstellung des Frau in der Katholischen Kirche*, 1930, σελ. 40). Καὶ ἡ «Διαθήκη» τονίζει, ὅτι ὁ διάκονος «non ad sacerdotium ordinatur, sed ad ministerium episcopi et ecclesiae» (I. E. R a h m a n i, *Testamentum Domini nostri Jesu Christi, Moguntiae* 1899, I, 38, σελ. 93).

φθη περί τὸ 950 εἰς τὸ λεγόμενον Ρωμαϊκο-γερμανικὸν Pontificale, ὅπερ συνετέθη τότε ἐν Mainz. Ἄλλὰ τὸ Ρωμαϊκο-γερμανικὸν Pontificale τοῦτο ἦλθε μετ' ὀλίγον εἰς Ρώμην καὶ ἀπετέλεσε τὴν ὑποδομὴν εἰς τὸ Pontificale Romanum. Οὕτως ὁ Ἱππόλυτος, ὡς παρατηρεῖ ὁ Jungmann, μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν, τοῦλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ εἰς μίαν μικρὰν τελετουργικὴν διάταξιν, ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην, ἐνθα πάντοτε τιμᾶται ὡς ἅγιος τὴν 13ην Αὐγούστου¹⁶.

Ἐν τῇ σχετικῇ εὐχῇ τῆς χειροτονίας διακόνου ὁ ἐπίσκοπος λέγει:

«Θεέ, Ὅστις ἐδημιούργησας τὰ πάντα καὶ διεκόσμησας αὐτὰ διὰ τοῦ λόγου, Πάτερ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅν ἀπέστειλας διακονεῖν τῇ σῇ βουλήσει καὶ φανεροῦν τὸ σὸν θέλημα, δὸς Πνεῦμα Ἅγιον χάριτος καὶ φροντίδος καὶ ἐπιμελείας τῷ δούλῳ Σου τούτῳ, ὃν ἐξελέξω διακονεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ Σου καὶ προσκομίζειν τὰς προσφορὰς» (... da spiritum Sanctum gratiae et sollicitudinis et industriae in hunc servum tuum, quem elegisti ministrare ecclesiae tuae et offerre)¹⁷.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τάξιν τῶν χ η ρ ὦ ν, ἡ «Ἀποστολικὴ Παράδοσις» τοῦ Ἱππολύτου ὀρίζει, ὅτι αὐταὶ «καθίστανται», ἀλλὰ δὲν δέχονται τὴν «χειροτονίαν», ἥτις προορίζεται μόνον διὰ τοὺς κληρικούς, οἵτινες ἔχουν λειτουργικὰ καθήκοντα¹⁸.

Διὰ τὸν ἀ ν α γ ν ὴ σ τ η ν ἡ «Ἀποστολικὴ Παράδοσις» ὀρίζει, ὅτι οὗτος «καθίσταται ἐπιδόντος αὐτῷ βιβλίον τοῦ ἐπι-

---

16. J. A. Jungmann, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 72.

17. Bernard Botte, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 62-63. J. A. Jungmann, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 73.

18. «Non autem imponetur manus super eam, quia non offert oblationem (προσφορὰν) neque habet liturgiam. Ordinatio (χειροτονία) autem fit cum clero propter liturgiam. Vidua autem instituitur...». (Bernard Botte, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 66-67).

Περὶσσότερα περὶ τῆς τάξεως τῶν χηρῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἰδὲ ἐν Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ἡ «χειροτονία» ἢ «χειροθεσία» τῶν διακονισσῶν, ἐν Ἀθήναις 1954, σελ. 20-26.

σκόπου· οὐδὲ γὰρ χειροθετεῖται»¹⁹. Ὁ ὑποδιάκονος ἐξ ἄλλου δὲν δέχεται χειροτονίαν, ἀλλ' ἀπλῶς ὀνομάζεται καὶ ἁκολουθεῖ τῷ διακόνῳ²⁰.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τελεσιουργίαν τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι περίφημος ἡ «Εὐχαριστία τοῦ Ἱππολύτου», τ.ἔ. ἡ ἀρχιερατικὴ εὐχαριστιακὴ ἀναφορά, τὴν ὁποίαν ὁ Ἱππόλυτος ἐπισυνάπτει εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου. Εἶναι ὀληθῶς ἐκπληκτικὸν τὸ ὅτι ἐκ τόσον ἀρχαίας ἐποχῆς ἔφθασε μέχρις ἡμῶν ἐν κείμενον λειτουργίας. Κατὰ τὸν γ' αἰῶνα ἴσχυεν ἀκόμη διὰ τὴν μορφοποίησιν τῶν λειτουργικῶν εὐχῶν, ἐὰν οὐχὶ ὁ ἐλεύθερος αὐτοσχεδιασμὸς τοῦ περιεχομένου, τοῦλάχιστον ἢ αὐτοσχέδιος ἔκφρασις καὶ διατύπωσις αὐτοῦ. Δι' αὐτὸ ὁ Ἰουστίνος λέγει: «Ὁ προεστῶς εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας, ὁ σ η δ ὕ ν α μ ι ς α ὕ τ ῶ ἀναπέμπε» (Α' Ἀπολογία 67,4). Ἡ φράσις «ὁση δύναμις αὐτῶ» ἀπαινίττεται, ὅτι εἶδος τι ἐλευθέρως ἐμπνεύσεως καὶ αὐτοσχεδιασμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ προεστῶτος, μὴ δεσμευομένου ὑπὸ τετυπωμένων καὶ μόνιμον ἔκφρασιν προσλαβουσῶν εὐχῶν, ἐκράτει κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐν τῇ τελεσιουργίᾳ τῶν μυστηρίων²¹. Ὁ Ἱππόλυτος μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἐλευθερίας ταύτης σαφέστερον. Εἰς τὸ τέλος τῶν διατάξεων διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ λειτουργήματα, ἐν ταῖς ὁποίαις οὗτος παραθέτει καὶ διατετυπωμένας εὐχὰς ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις προσθέτει τὴν παρατήρησιν: «Εἶναι οὐχὶ ὅλως ἀναγκαῖον, ἵνα οὗτος (ὁ ἐπίσκοπος) χρησιμοποιοῖ τοὺς αὐτοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐδώκαμεν... Ἐκαστος πρέπει νὰ προσεύχηται, ὅπως δύναται»²².

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

19. Bernard Botte, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 66-67.

20. Αὐτόθι, σελ. 68-69: «Non imponetur manus super subdiaconum, sed nominabitur et sequatur diaconum».

21. Παν. Τρεμπέλα, Αἱ ἀρχαὶ καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας, Ἀθήναι, 1952, σελ. 148.

22. J. A. Jungmann, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 73-74.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ

Ι Ο Υ Ν Ι Ο Σ

Εἰς τὴν Ἀ ν ἄ λ η ψ ι ν τοῦ Κυρίου.

«Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς» (Ἰω. 14, 18)

Τὸν λόγον τοῦτον ἀπηύθυνεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς Του, ὅταν τοὺς ὠμίλει, προειδοποιητικῶς, περὶ τῆς ἐπικειμένης Ἀναλήψεώς Του εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ ὁ παρήγορος οὗτος λόγος Του καὶ ἐκείνους ἐστήριξε, καὶ τοὺς χριστιανοὺς ἄλων τῶν αἰώνων ἐνίσχυσεν.

Ἀπευθύνεται καὶ πρὸς ἡμᾶς σήμερον. Ἰδῶμεν δὲ ποίας πρακτικᾶς ἐφαρμογᾶς ἔχει.

α) Θὰ ἠθέλαμεν ἀσφαλῶς νὰ ἐξούσαμε καὶ ἡμεῖς τότε, ὅταν ὁ Κύριος ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ νὰ παρετείνετο μέχρις ἡμῶν ἢ ἐπὶ γῆς παρουσία Του, διὰ νὰ Τὸν ἴδωμεν, νὰ Τὸν ἀκούσωμεν, νὰ ἴδωμεν τὰ θαύματα, νὰ λάβωμεν τὰς εὐλογίας καὶ τὰς εὐεργεσίας Του. Κατὰ τοῦτο ὁμοιάζομεν πρὸς τὴν ψυχολογίαν τῶν μαθητῶν, τοὺς ὁποίους βαθύτατα συνεκίνησεν ὁ ἀποχωρισμὸς, διὰ τῆς Ἀναλήψεως, τοῦ Διδασκάλου.

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ συνειδητοποιήσωμεν τὸν λόγον Του «οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς». Ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πλησίον μας. Ἡμεῖς ἴσως ἀνθρωποπαθῶς «ζητοῦμεν τὸν Κύριον εἰ ἄρα γε ψηλαφήσοιμεν αὐτὸν καὶ εὐροῖμεν» μὴ κατανοοῦντες, ὅσον πρέπει τὸ «καίτοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα» (Πράξ. 17, 27).

Καὶ δὲν πρόκειται μόνον περὶ τοῦ ὅτι ὁ Κύριος, καθήμενος ἤδη ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, εἶναι ὁ αἰώνιος μεσίτης καὶ Ἀρχιερεὺς καὶ Παράκλητος ἡμῶν, «πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν». Παραλλήλως καὶ συγχρόνως ὁ Κύριος εὐρίσκεται ἐν τῇ μέσῃ ἡμῶν, πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν ὡς Θεός. Καὶ

είναι δείγμα πίστεως, πνευματικῶς προηγμένων χριστιανῶν, γὰ ἀισθάνονται καὶ γὰ συνειδητοποιοῦν ὅτι διατελοῦμεν πάντοτε καὶ συνεχῶς ὑπὸ τὸ ὄμμα Του καὶ «ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν» (Πράξ. 17, 28) ἐπὶ παρουσίᾳ Του πάντοτε. Τοῦτο δὲ ἀναχαιτίζει ἀπὸ ἀμαρτίας καὶ προλαμβάνει πτώσεις.

6) Εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τῆς ζωῆς, τὰς θλίψεις, τὰς ἀνάγκας, τὰ προβλήματα, ὁ χριστιανὸς δὲν ἔχει ποτὲ τὸ φρόνημα τοῦ ὀρφανοῦ καὶ ἀπροστατευτοῦ, ἀλλ' ἐνθυμούμενος τὸν λόγον τοῦ Κυρίου «οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς», αἰσθάνεται ὅτι ἔχει καταφύγιον, ἔχει προστάτην, ἔχει δύναμιν, δὲν εἶναι μόνος· ἐλπίζει καὶ στηρίζεται καὶ αἰσιοδοξεῖ. Δὲν εἶναι «ὥσπερ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα». Εὐτυχῆς ὅστις κατορθώνει γὰ τὸ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι πλησίον μας (Ματθ. 28, 20), «μεθ' ἡμῶν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν», ὁ Κύριος, καὶ γὰ ἐπωφελεῖται εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν τῆς πεποιθήσεως ταύτης.

γ) Χρειάζεται ὅμως καλλιέργειαν τὸ φρόνημα τοῦτο. Ἐχομεν δὲ τὴν δυνατότητα οἱ χριστιανοὶ γὰ τὸ συνειδητοποιῶμεν καὶ καλλιεργῶμεν κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς. Ὅταν ἡ προσευχὴ δὲν εἶναι τυπικὴ. Ὅταν δὲν ψελλίζουν μόνον τὰ χεῖλη. Ὅταν εἶτε ἐν τῷ «ταμιεῖῳ» κατὰ τὴν ἀτομικὴν προσευχὴν, εἶτε ἐν τῷ ναῷ («οὐ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι... ἐκεῖ εἰμι ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν») κατὰ τὴν δημοσίαν λατρείαν, ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς κατορθώνει γὰ ζῆ στιγμᾶς παρουσίας του ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὅστις ἀκοῦει καὶ πραγματοποιεῖ τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, τότε ἐδραιώνεται ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων Του «οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς». Διὰ τοῦτο πρέπει γὰ προσευχόμεθα μὲ ζέσιν καὶ ψυχικὴν συμμετοχὴν πάντοτε.

δ) Ὑπάρχει δὲ καὶ μυστηριακὸς τρόπος, προβάλλων ἐξαιρέτως τὴν ἐν μέσῳ ἡμῶν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», ὁ ἱερεὺς δεόμενος ἐνώπιον τοῦ Ἄρτου καὶ τοῦ Ποτηρίου τῆς ζωῆς — ἐνώπιον τοῦ μυστηρίου τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας — ἀπευθύνει εἰς τὸν Κύριον τὰς ἐξῆς χαρακτηριστικὰς λέξεις: «ὁ ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθήμενος, καὶ ὁ δεῖν ἡμῶν ὁ ρά τω συνών».

Τονίζει δηλ. ὅτι διὰ τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι παρὼν ἐνώπιόν μας αὐτὸς ὁ Κύριος ὁ ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθήμενος. Ὅταν λοιπὸν ὁ χριστιανὸς κοινωνῇ τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Κυρίου μετὰ τοιαύτην πίστιν, αἰσθάνεται ὅτι ὄντως λαμβάνει τὸν Κύριον ἐντὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Οἱ οὕτω συνειδητῶς μεταλαμβάνοντες κατανοοῦσι καὶ αἰσθάνονται τὸ «οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς».

Εἶθε τὸ φρόνημα τοῦτο, δι' ὅλων τῶν προαναφερθέντων τρόπων νὰ ἐδραιωθῇ ἐν ἡμῖν, καὶ ἡ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου νὰ λαλῇ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν τὸν λόγον Ἐκείνου «οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς» καὶ τὴν διαβεβαίωσίν Του «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν».

Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς.

«Κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον πέμψῃ ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα».

Εἶχεν ὑποσχεθῆ ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς Του ὅτι θὰ ἔστειλε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ μυστικοῦ Δείπνου, προαναγγέλλων ὅτι πρόκειται νὰ ἀφήσῃ τὸν κόσμον καὶ νὰ ἐπαγέλθῃ πρὸς τὸν Πατέρα, εἶδε τὴν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν των, καὶ προσέθεσεν «οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς...». Πράγματι δὲ τὴν 50ὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεώς Του — 10ην ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεως — κατήλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν. Ἄς ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν προαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν αὐτὴν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν πραγματοποίησίν της.

1. «Κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον πέμψῃ ὑμῖν...». Οἱ μαθηταὶ εἶχον συνηθίσει τὴν παρουσίαν Του. Πολὺ δύσκολα θὰ τὸν ἀπεχωρίζοντο. Τὸ κενὸν ἔπρεπε νὰ πληρωθῇ. Νὰ μὴ ἀπορφανισθοῦν (Ὅσον ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς). Εἶχον ἀνάγκην καὶ τῆς καθοδηγήσεως καὶ τῆς προστασίας Του (ἡ ὄρφανία, ὡς γνωστόν, ἀποστερεῖ ἀμφοτέρων τούτων). Ὁ δὲ Παράκλητος θὰ ὠδήγει αὐτοὺς περαιτέρω «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» καὶ θὰ ἐχάριζεν εἰς αὐτοὺς «δύναμιν ἐξ ὕψους». Διὰ τοῦτο καὶ «παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγ-

γελίαν τοῦ Πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου» «καθήσατε ἐν Ἱερουσαλήμ
ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους».

2. Ἄλλ' ὁ Κύριος, ὁμιλῶν οὕτω περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τονίζει μὲ ἰδιαιτέραν ἔμφασιν ὅτι ὁ Παράκλητος — ἐνισχυτὴς καὶ ὁδηγός, ὡς προελέχθη — θὰ «μένῃ μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα». Δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τοὺς τότε μαθητάς Του. Ἄλλωστε ὁ Κύριος προσεύχεται πρὸς τὸν Πατέρα «οὐ περὶ αὐτῶν... μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν». Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον συνάπτεται μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὕτω «μένει μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα». Ἡ Ἐκκλησία ἔχει οὕτως, ὡς καὶ ὁ Χριστός, θεανθρωπικὴν τὴν ὑπόστασιν.

Ἀπὸ πλευρᾶς δὲ τῆς ἰδικῆς μας προσωπικῆς συμμετοχῆς καὶ «κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ταμειοῦχος Αὐτοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπτάκρονος δεξαμενὴ τῶν δωρεῶν καὶ χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, παροχετεύουσα ταῦτα εἰς τοὺς πιστοὺς διὰ τῶν ἐπτὰ ἁγιαστικῶν μυστηρίων. Δι' αὐτῶν πᾶς χριστιανὸς γίνεται μέτοχος τῆς χάριτος τῆς ἁγιαστικῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἄτομον ἐποικοδομούμενον ἐν Χριστῷ (βάπτισμα, χρίσμα, μετάνοια, Θ. Εὐχαριστία), ὡς οἰκογένεια καὶ κατ' οἶκον ἐκκλησία (γάμος), ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας (διὰ τῆς ἱερωσύνης μυσταγωγούμενος), καὶ ὡς περικείμενος ἀσθένειαν ψυχσωματικὴν (διὰ τοῦ εὐχελαίου ἐνδυναμούμενος καὶ ἰώμενος).

Ἄς διερωτηθῆ ἕκαστος κατὰ πόσον εἶναι ἐνσυνείδητον μέλος τῆς Ἐκκλησίας, μετέχων οὕτω τῶν δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἔχων «τὸν καρπὸν αὐτοῦ εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ρωμ. 6, 22).

★

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Πατρὸν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Ποιμαντικὰ θέματα

ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ

Ὁ ποιμὴν, ὡς σύμβουλος ψυχῶν ἢ ἐξομολόγος καὶ γενικῶς ὡς παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν, εὐρίσκεται πολλάκις εἰς τὴν δύσκολον θέσιν τῆς διερευνήσεως τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιμαινομένου. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις διερωτᾶται περὶ τῆς πνευματικῆς στάθμης ἢ τῆς ποιότητος τῆς προσπαθείας τοῦ καταβάλλει ὁ πιστὸς μὲ τὸν ὅποσον ἀναπτύσσει τὸν ἐποικοδομητικὸν ποιμαντικὸν του διάλογον. Ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζῃ τὸ αὐθεντικὸν καὶ γνήσιον θάθος τῆς πνευματικῆς του ὑποστάσεως, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ποιμάνῃ αὐτὸν κατὰ τρόπον γόνιμον καὶ καρποφόρον. Ἄλλ' ἐπειδὴ γνωρίζει συγχρόνως, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἔχει πάντοτε δύο ὄψεις, μίαν φαινομένην καὶ μίαν μὴ φαινομένην, προσπαθεῖ ὁ ποιμὴν νὰ ἀνακαλύψῃ κριτήρια τῆς γνησιότητος ἢ μὴ τῆς πνευματικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ποιμαινομένου. Οὕτως ἄλλοτε μὲν θεωρεῖ ὡς κριτήριον τελειότητος τὴν τάδε ἀρετὴν ἄλλοτε δὲ τὴν ἄλλην.

Ἄλλὰ μία προσπάθεια διακρίσεως τοῦ γνησίου ἢ τοῦ ψευδοῦς εἰς τὸ σύνολον τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ποιμαινομένου δὲν εἶναι πάντοτε ἓνα εὐκόλον ἐγχείρημα, ἐπειδὴ κυρίως δημιουργεῖται συνήθως μία σύγχυσις μεταξὺ τῆς τελειότητος αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν καὶ τῶν ἐργαλείων τῆς τελειότητος. Ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν κάθε τέχνης ἢ διακρίσις μεταξὺ τῶν ἐργαλείων καὶ τοῦ δημιουργήματος εἶναι ἀπολύτως σαφῆς, εἰς τὴν «τέχνην τῶν τεχνῶν», τὴν διαποίμανσιν τῶν πιστῶν, τὰ ἐργαλεῖα τῆς τελειότητος θεωροῦνται πολλάκις ὡς τελειότης αὐτὴ καθ' ἑαυτήν. Ἡ πραγματικότης αὐτὴ συναντᾶται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας κατὰ τὰς ὁποίας τὰ ἐργαλεῖα τῆς τελειότητος ἐκφράζονται ὡς διώματα τῆς προσωπικότητος τοῦ πιστοῦ. Αἱ νηστεῖαι, αἱ ἀγρυπνίαι, ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν, «ἡ γύμνωσις τοῦ πλοῦτου» καὶ ἡ ἀποταγὴ ὄλου τοῦ κόσμου», ὡς καὶ πᾶν ἄλλο μέσον πνευματικῆς ἀσκήσεως καὶ καλλιέργειας, ἐκφραζόμενον ὡς ἐκδήλωμα τῆς ζωῆς τοῦ πιστοῦ, θεωρεῖται συνήθως καὶ ὡς σημεῖον ἢ μαρτυρία τελειότητος.

Ἄλλ' ἐναυθα ἀκριβῶς ἐπιστᾶ τὴν προσοχὴν τοῦ ποιμένου ὁ ὄσιος Κασσιανὸς ὁ Ῥωμαῖος, παρατηρῶν «Καὶ γὰρ αἱ νηστεῖαι καὶ ἀγρυπνίαι καὶ ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν καὶ ἡ γύμνωσις τοῦ πλοῦτου καὶ ἡ ἀποταγὴ ὄλου τοῦ κόσμου, οὐκ ἔστι τελειότης, καθὰ εἴρηται, ἀλλὰ τελειότητος ἐργαλεῖα. Ἐπειδὴ οὐκ ἐν τούτοις εὐρίσκει-

ται ἡ τελειότης, ἀλλὰ διὰ τούτων προσγίγνεται¹. Ἄν καὶ ἀπαιτεῖται σκληραγωγία τοῦ σώματος, πειθαρχία τῆς βουλήσεως καὶ κατὰ πνευματικὰ ἐπιθυμιῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ νηστεύσῃ, γὰρ ἀγρυπνήσῃ, γὰρ παρατηθῇ ἀπὸ τὰ ὑλικά του ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενικοὺς ἢ φιλικούς του δεσμούς, ἐν τούτοις ὅλα αὐτὰ δὲν ἐκφράζουσι τὴν τελειότητα, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀποκαλύπτουσι τὰ ἐργαλεῖα τῆς τελειότητος, διὰ τῶν ὁποίων ὁ πνευματικὸς ἀγωνιστὴς προσπαθεῖ γὰρ τελειωθῆ ἡθικῶς καὶ πνευματικῶς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁμοίως ποῖον εἶναι τὸ κριτήριον τῆς τελειότητος;

Ὁ ὁσιος Κασσιανὸς ἀπαντᾷ ἀπεριφράστως, ὅτι τὸ κριτήριον τῆς τελειότητος εἶναι ἡ κατορθώσις τῆς ἀγάπης. «Ὁ γὰρ κατορθώσας τὴν ἀγάπην, ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸν Θεὸν καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ αἶε μετὰ τοῦ Θεοῦ ἔσται». Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, λέγει, ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τῆν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν εἶναι πολὺ μικρά, ἐὰν συγχρόνως περιφρονῇ κανεὶς καὶ θλίβῃ τὸν ἀδελφόν του. Ἡ τὸ κέρδος ἀπὸ τῆν νηστείας δὲν εἶναι ὑπολογίσιμον, ὅταν κανεὶς ὀργίζεται εὐκόλως. «Εἰς μάτην τοίνυν ἐπὶ νηστεία καὶ ἀγρυπνία καὶ ἀκτημοσύνη καὶ ἀναγνώσει τῶν Γραφῶν ἐγκαυχώμεθα, ὅταν μὴ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην κατορθώσωμεν». Ἐπομένως ὁ ποιμὴν δὲν πρέπει γὰρ ἐντυπωσιάζεται, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀπὸ τῆν βίωσιν τῶν ἐργαλείων τῆς τελειότητος ἐκ μέρους τοῦ ποιμαινομένου. Ἐκεῖνο ποῦ ὀφείλει οὗτος πρωτίστως γὰρ ἀναζητῆ, ὡς κριτήριον πνευματικῆς προόδου, πρέπει γὰρ εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς βιωμένης ἀγάπης. Εἰς ποίαν ἔκτασιν καὶ εἰς ποῖον βάθος εἶναι εἰς θέσιν ὁ ποιμαινόμενος γὰρ διώσῃ τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι δυνατὸν γὰρ προσδιορίζῃ κάθε φορὰν τὸ κριτήριον τῆς τελειότητος. Διότι, ἐνῶ ἴσως εἶναι δυνατὸν γὰρ παραδῶσω τὸ σῶμά μου, διὰ τῶν ἐργαλείων τῆς τελειότητος, «ἵνα κληθῶμαι» εἰς τὴν πυρὰν τῆς ἀσκήσεως, ἐφ' ὅσον ὁμοίως δὲν ἔχω ἀγάπην, «οὐδὲν ὠφελοῦμαι» (Α' Κορ. 13, 3). Εἶμαι δηλ. μακρὰν τῆς τελειότητος!

Ἄλλ' ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς τελειότητος καὶ τῶν ἐργαλείων τῆς πρέπει συγχρόνως γὰρ ἀποτελεῖ καὶ στόχον τοῦ διαλόγου τοῦ ποιμένου μετὰ τῶν πιστῶν. Διότι ἡ συνειδητοποίησις τῆς διακρίσεως αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν ποιμαινομένων δύναται γὰρ προστατεύῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆν αὐταπάτην τῆς τελειότητος, δηλ. τῆς φαρισαϊκῆς συνειδήσεως!

I. K.

1. Πρὸς ἠγχοῦμενον Λεόντιον, Φιλοκαλία, Α' Τόμ., σελ. 83.

ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΝΑΥΤΙΛΛΟΜΕΝΟΥΣ*

γ. ΣΧΕΣΙΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΝΑΥΤΙΛΛΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΟΝ.

1. Καθὼς προανέφερον τὸ ὅλον ἔργον τοῦ μνημονευομένου Ποιμαντικοῦ Κέντρου Ναυτιλλομένων θὰ πρέπει στενωῶς νὰ συνδεθῆ μετὰ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πειραιῶς (καὶ τῶν πλησίον τοῦ λιμένος ἐτέρων Ἱ. Μητροπόλεων), ἄλλως εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιβίωσῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἔργον τοῦτο.

2. Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποτελέσῃ τμήμα τοῦ ὅλου ποιμαντικοῦ ἔργου τῶν ἀνωτέρω Ἱ. Μητροπόλεων· εἶναι δὲ πολὺ σημαντικὸς ὁ τομεὺς ἐργασίας εἰς τὸν κόσμον τῶν ναυτικῶν μιᾶς Χώρας, ὡς ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία εἶναι κατ' ἐξοχὴν ναυπλιακὴ Χώρα.

3. Ἐὰν αἱ Ἱ. Μητροπόλεις Πειραιῶς, Νικαίας καὶ Μεγάρων ὑποστηρίξουν τὸ ἔργον τοῦτο, τότε εὐχερῶς δύνανται νὰ εὔρουν πολλοὺς ἐθελοντάς, διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν ὅλην προσπάθειαν.

4. Εἰς τὸν τομέα τῶν ἐθελοντῶν δύνανται πολὺ νὰ βοηθήσουν τὰ Γυμνάσια, Κολλέγια καὶ Πανεπιστήμια (φοιτητὰ) καὶ αἱ ὑπάρχουσαι θρησκευτικαὶ ὀμάδες τῶν ἐνοριῶν, πάντοτε ὅμως ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἱερεῖς δύνανται εἰς τὸν χῶρον τῶν ἐνοριῶν τῶν νὰ εὐρίσκουν ἐθελοντάς καὶ νὰ παρωθοῦν τοὺς πιστοὺς νὰ ἐπισκέπτωνται τὸ ποιμαντικὸν Κέντρον τῶν Ναυτιλλομένων. Εἶναι ἀνάγκη νὰ συνδεθῶσιν οἱ ναυτικοὶ μετὰ τῶν ἐνοριτῶν, διὰ νὰ ἐνισχυθῶσιν ἠθικῶς οἱ ναυτικοί, ἄλλως ὑπάρχει πάντοτε ὁ κίνδυνος νὰ τραπῶσιν οὗτοι εἰς ἐτέρας ἀμαρτωλὰς ἐκδηλώσεις ὡς λ.χ. χαρτοπαιξίαν, ναρκωτικά, πορνείαν κ.ἄ. Πρέπει νὰ προσφέρωμεν, ὡς Χριστιανοί, ἔργον Χριστοῦ εἰς τοὺς ναυτικούς, διὰ νὰ τοὺς ἀποτρέψωμεν ἀπὸ τὸ κακόν. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοξενία εἶναι ἀνάγκη νὰ προσφέρηται καὶ πρὸς τοὺς ξένους ναυτικούς.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 253 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

Τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ ἀπευθύνεται πρὸς πάντα ἄνθρωπον, διὰ νὰ σωθῇ ὁ κάθε ἄνθρωπος. Ἐν τῇ τοιαύτῃ ὁμῶς προσπαθεία χρειάζεται προσοχή, ἵνα μὴ καταστῇ ἡ Ἐκκλησία Κόσμος, ἀλλ' ὁ Κόσμος νὰ γίνῃ Ἐκκλησία.

Ε Π Ι Λ Ε Γ Ο Μ Ε Ν Α

Ἐκ τῆς ὅλης μελέτης καὶ ἐρεύνης μου περὶ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν κόσμον τῶν Ναυτιλλομένων καὶ ἐκ τῆς ἀποκτηθείσης ἐμπειρίας, τόσον ἐν τῇ πορείᾳ τῆς μετεκπαιδεύσεως — εἰδικευσέως μου εἰς Houston, Η.Π.Α., ὅσον καὶ ἐκ τῶν γενομένων παρατηρήσεων εἰς διαφόρους λιμένας τῶν Η.Π.Α., ἔνθα ἐπιτελεῖται ἀξιόλογον ποιμαντικὸν ἔργον, διεπίστωσα τὰ κάτωθι:

1. Εἶναι ἀνάγκη, ὅπως τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπιτελούμενον ποιμαντικὸν ἔργον εἰς τοὺς Ναυτιλλομένους ἀναπτυχθῇ περισσότερον καὶ ἀρχίσῃ κινούμενον, κατὰ τὸ μᾶλλον, ἐντὸς τῶν πλαισίων, ἅτινα ἀνωτέρω ἐξέθεσα.

2. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Ἑλληνος Ναυτιλλομένου νὰ ἐκδίδεται εἰς περισσότερα ἀντίτυπα καὶ νὰ ἀποστέλλεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς εἰς τοὺς λιμένας ὑφισταμένας Ὀρθοδόξους Κοινότητας καὶ ἱερεῖς τοῦ ἐξωτερικοῦ.

3. Νὰ δημιουργηθῇ τὸ ἀναφερθὲν ἤδη Κέντρον Ποιμαντικῆς τῶν Ναυτιλλομένων εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, τὸ ὁποῖον, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ποιμαντικοῦ ἔργου, θὰ συντονίζῃ τὸ ὅλον ἔργον εἰς τοὺς Ναυτικούς.

4. Βασικὸς τομεὺς ποιμαντικοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι ἡ προώθησις βιβλίων, περιοδικῶν καὶ ἐντύπων, δίσκων μουσικῆς καὶ ὕμνων εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἡ δημιουργία εἰς αὐτὰ βιβλιοθηκῶν, καθ' ὅσον οἱ ναυτικοὶ κατακλύζονται ὑπὸ πλήθους ἐντύπων κιτρίνου τύπου.

5. Χρειάζεται στενὴ συνεργασία μεταξὺ Ἐκκλησίας Ἑλλάδος καὶ διακονίας ἐτέρων Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἀναπτύσσουν ἔντονον ποιμαντικὸν ἔργον εἰς τὸν ὑπ' ὄψει τομέα.

6. Εἶναι ἀνάγκη ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀναπτύξῃ στενὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων Ἱεραρχῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ καὶ νὰ παρακληθοῦν οὗτοι, ὅπως συμβάλωσιν εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν ἔργον καὶ προτρέψωσι τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ὀρ-

θοδόξους ἱερεῖς τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον λιμένων, νὰ ἀναπτύξωσι μεγαλυτέραν δραστηριότητα εἰς τὸν τομέα τοῦτον.

7. Διεπίστωσα, ὅτι εἰς τινὰς λιμένας τοῦ ἐξωτερικοῦ οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς ἀναπτύσσουν κάποιαν δραστηριότητα, ἐνῶ εἰς ἑτέρους τινὰς ἡ διακονία των εἰς τοὺς ναυτικούς εἶναι ἀνύπαρκτος. Εἶναι ἀναγκαῖον, ὅπως ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς τῶν κοινοτήτων τῶν λιμένων συνεργασθοῦν μετὰ τῶν ἤδη ὑφισταμένων Ἱεραποστολῶν τῶν ἐτέρων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀναπτύξουν ἰδίαν πρωτοβουλίαν, καθ' ὅσον πλῆθος ἀπὸ Ἑλληνικῶν ὀρθόδοξων ναυτικῶν κατακλύζουσαν συνεχῶς τοὺς ξένους λιμένας, ἡ δὲ παρουσία τῶν ὀρθόδοξων ἱερέων εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος.

8. Οἱ ταξιδεύοντες Ἕλληνες Ναυτικοὶ δέχονται κατὰ πλειονότητα, μετὰ πολλῆς χαρᾶς, τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ὀρθόδοξου ἱερέως καὶ τὴν ἐπιζήτησίν αὐτοῦ.

9. Νὰ παρακληθῆ τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας νὰ ἐνισχύσῃ οἰκονομικῶς τὰς ὀρθόδοξους Ἐκκλησίας τῶν λιμένων τοῦ Ἐξωτερικοῦ, προκειμένου αὐταὶ νὰ ἀναθέσουν τὸ ἔργον τῶν Ναυτιλλομένων, κατὰ ἀποκλειστικότητα, εἰς εἰδικῶς ἐκπαιδευμένους πρὸς τοῦτο Κληρικούς.

10. Παρατηροῦνται ἐνίοτε ἀντιδικαίαι μεταξὺ πλοιοκτητριῶν ἐταιρειῶν - πλοιάρχων ἀφ' ἑνὸς καὶ ναυτικῶν ἐργατῶν ἀφ' ἑτέρου. Νὰ παρακληθῆ τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας νὰ ἀσκήσῃ ἔργον δικαιότερον καὶ ἀντικειμενικώτερον, καθ' ὅσον ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις εἰς τοὺς ναυτικούς, ὅτι πάντοτε τὸ Ὑπουργεῖον λαμβάνει τὴν θέσιν τῶν Ἐφοπλιστῶν, ἐνῶ προσωπικῶς διεπίστωσα ἐνίοτε μὲν ἄδικον μεταχείρισιν τῶν ναυτικῶν ὑπὸ τῶν Ἐφοπλιστῶν καὶ Πλοιάρχων, ἄλλοτε ὅμως καὶ δημιουργίαν προβλημάτων ἐκ μέρους τῶν Ναυτικῶν.

11. Οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον ταξιδεύοντες Ἕλληνες ναυτιλλόμενοι εἶναι ἀνάγκη, ὅπως τύχωσι παρὰ τῆς Ἐκκλησίας μεγαλυτέρας φροντίδος, καθ' ὅσον οὗτοι δύνανται νὰ καταστῶσιν οἱ πρεσβευταὶ εἰς ὅ,τι ὠραιότερον ἔχομεν ὡς ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ καὶ ὡς Ἕλληνες ἢ δύνανται νὰ προκαλέσωσι προβλήματα δυσφημίσεως τῆς Χώρας μας εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς Ναυτικούς προσλαμβάνει καθολικὴν καὶ παγκόσμιον σωτηριολογικὴν διάστασιν.

Ἄρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ Σ. ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ρη.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΝ ΣΥΝΑΞΑΡΙ ΤΟΥ 1821

ΚΑΚΑΒΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

«... ΑΥΘΟΡΜΗΤΩΣ ὑπηρέτησε τὴν Πατρίδα στρατιωτικῶς...»

Τίς τῶν Πανελλήνων δὲν ἐστενοχωρήθη, τίς δὲν ἐλυπήθη, καὶ τίνες δὲν ἐκλαυσαν, καὶ τίνες δὲν ἐθρήνησαν διὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 29ης Μαΐου τοῦ 1453 ἔτους; Τοῦ Πανδύζαντινοῦ πένθους συμμετέχουν ἔνωρις καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι, οἱ τὰς τοιχογραφίας τῶν εἰκόνων τῶν, ἐν τοῖς ἱεροῖς Ναοῖς, βλέποντες μὲ τούς ὀφθαλμούς των ἐξορυγμένους, οἱ ἀδιαλείπτως δεόμενοι ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς θανατωθείσης, ὑπὸ τῶν ἀλλοπίστων καὶ βαρβάρων, Ἑλλάδος. Καὶ αὐτὴ προσέτι ἡ πάντων τῶν χριστιανῶν παρηγορητρία, καὶ τῶν θλιβομένων ἡ χαρὰ, ἡ προστάτις Παρθένος Μαρία, κατὰ τὴν λαϊκὴν Μοῦσαν, παρηγορεῖται, συγκλαίουσα καὶ συνθρηνοῦσα, ὑπὸ τῶν θρηνωδούντων καὶ πενθούντων, μὲ τὰ συμπαθητικὰ λόγια τῶν θλιβομένων,

Σῶπα, κυρὰ Δέσποινα,
μὴ κλαίγῃς, μὴ δακρύζῃς...

Ἐκ τῶν πάντων ὁμοῦ δὲν ἐξέλιπεν ἡ ἐλπίς, ἡ Ἑθνικὴ ἰδέα, ἣν ἐδίδασκεν ἀδιαλείπτως, ἐν μέσῳ μυρίων κινδύνων καὶ ἀπανθρώπων σφαγῶν, ὁ μικρὸς Ἑθνάρχης, τῆς ἐπαρχίας ὁ ἐπίσκοπος, διὰ τῆς συνεχοῦς κατηχήσεως, καὶ ὁ τῆς ἐγορίας ἐφημέριος - δάσκαλος διὰ τοῦ «κρυφοῦ σχολειοῦ» ἐν τῷ οἰκίῳ ναφ.

Καὶ ὅτε ἤλθε, προπαρασκευασθὲν ἐπιτηδεῖως, ὑπὸ τῶν δούλων ζηλωτῶν τοῦ Σταυροῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ ἠκούσθη ἀπὸ τὸ ὕψωμα καὶ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Λαύρας τῶν Καλαδρῦτων, διατόρως τὸ Πανελλήνιον ἐγερτήριον κήρυγμα τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ,

Ἄναστῆτω ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος,
καὶ φευγέτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς,
ἀπὸ προσώπου τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

καὶ οἱ ἀντίλαοι αὐτοῦ διὰ τῶν βουνῶν, χαραδρῶν, πελάγων καὶ θαλασσῶν, ἐφθασαν μέχρι τῶν ἀκροτάτων σημείων τῆς πρώην φιλελευθέρας Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, πᾶσα τάξις ἐκινήθη πρὸς παροχὴν παντοίας βοηθείας εἰς τὴν ἐξαναστάσαν Ἑλλάδα.

Παρὼν ὁ πάνοπλος ἀρματολός, ὁ λόγιος, ὁ ἀγρότης, ὁ τῆς πεδιάδος δοῦλος, ὁ ἐλεύθερος τῶν χαραδρῶν κλέφτης, ὁ τῶν πελάγων κύριος, ὁ ἀρχιποίμην τῶν ὀρέων, ὁ τῶν θαλασσῶν κυρίαρχος, καὶ γενικῶς πᾶς ὁ δυνάμενος νὰ φέρῃ ὄπλον, νὰ παράσῃ βοήθειαν, ἐκινήθη προθύμως πρὸς πᾶσαν ἐκδούλευσιν καὶ θυσίαν «ὕπὲρ Πατρῆς». Ὑπὲρ Πίστews καὶ Πατρίδος ἔσπευσε καὶ ὁ κρύπτων τὸν σταυρὸν, πρὸ τῆς ἡμισελήνου, κληρικὸς παντὸς βαθμοῦ. Εὐρέθη καὶ οὗτος, ὁ αἰώνιος κατηχητὴς καὶ θαρραλέος κήρυξ τῆς θεοδότου Ἐλευθερίας «αὐθορμήτως εἰς τὴν καθάρσειν τῆς σημαίας τῶν σφαγῶν καὶ πάσης ἀπανθρωπίας, ἡμισελήνου, καὶ ἀνύψωσιν «τῆς σημαίας τοῦ Σταυροῦ».

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς, καὶ ὀλίγων γνωστῶν σήμερον ἐφημερίων ἀγωνιστῶν τοῦ Μορέως, ἦτο καὶ ὁ ΚΑΚΑΒΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, τῆς Μητροπόλεως Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως.

Οὗτος «αὐθορμήτως», κατὰ τὰς πιστοποιήσεις τῶν γενναίων ὀπλαρχηγῶν, ἔσπευσε καὶ ἠκολούθησε τοὺς ὑπὲρ θωμῶν καὶ ἐστιῶν ἀγωνιζομένους ἐνορίτας καὶ συνεπαρχιώτας του.

Εὐτυχῶς ἐσώθησαν δύο ἔγγραφα πιστοποιοῦντα τὸν ἱερὸν ζῆλον καὶ τὸν πατριωτισμὸν τοῦ ἀντικρυσαντος νικηφόρως πολλοὺς ἀντιχρίστους καὶ μάλιστα Δράμαλην καὶ Ἰμβραήμ, ἐφημερίου.

Δημοσιεῦνται κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν.

Τὸ πρῶτον ἔχει ὡς ἔπεται :

«Πιστοποιούμεν

ὅτι, ὁ κύριος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΒΑΣ κάτοικος τοῦ χωρίου ΚΑΛΥΒΩΝ, τοῦ δήμου Ἡραίας τῆς Γόρτυνος, λαδῶν αὐθορμήτως τὰ ὄπλα ἀπαρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρέτησε τὴν Πατρίδα στρατιωτικῶς μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς. Παρευρέθη εἰς διαφόρους κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας, ἦτοι εἰς ΚΑΡΥΤΑΪΝΑ, ΠΟΥΣΙ, ΛΑΛΑ, ΤΡΙΚΟΡΦΑ, ἄλλωσιν τῆς ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ, καὶ ΠΑΛΛΙΑΝ ΠΑΤΡΑΝ, ἐπὶ Δράμαλη εἰς ΑΡΓΟΣ καὶ ΚΟΡΙΝΘΟΝ, ἐπὶ τοῦ Ἰμπραήμ εἰς ΔΡΑΜΠΑΛΑΝ, ΤΡΙΚΟΡΦΑ, ΚΑΓΚΑΡΙΑΝ καὶ λοιπὰς.

Καθ' ὄλον δὲ τὸ διάστημα τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος ἔδειξε γενναιότητα, ζῆλον, προθυμίαν, καὶ ἔντιμον διαγωγήν, διὸ τῷ δίδομεν τὸ παρὸν νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ἐν Παλούμπα τῇ 10ῃ Μαΐου 1846

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ

Δ. Πλαπούτας

Δῆμος Μπούκουρας

Ν. Ταμπακόπουλος

Κ. Τζικαντρίλης

Ἐπικυροῦται ἡ γνησιότης τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων ὑπογραφῶν

Ἐν Παλούμπα τὴν 16ην Μαΐου 1846

Ὁ Δήμαρχος Ἡραίας

(Τ.Σ.) Σταῦρος Κολιόπουλος».

Ἐσώθη καὶ ἡ αἴτησις τοῦ ἀγωνιστοῦ ἐφημερίου.

Ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Γεώργιος Ἱερεὺς ΚΑΚΑΒΑΣ

Ἐν Παλούμπα τὴν 15ην Μαΐου 1846

Π ρ ὀ ς

τὴν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐκδουλεύσεων Σεβαστὴν Ἐπιτροπὴν.

Ὁ ὑποφαινόμενος κάτοικος τοῦ χωρίου Καλύδων τοῦ δήμου Ἡραίας τῆς Γόρτυνος, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος λαθὼν εἰς χεῖρας τὰ ὅπλα καὶ ὡς στρατιώτης ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν διαφόρων ὀπλαρχηγῶν ὑπηρετῶν, προσέδραμον τὴν Πατρίδα εἰς πᾶσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς ἀνάγκην, πολεμήσας μὲ ὅλην τὴν ἀφοσίωσιν καὶ κίνδυνον τῆς ζωῆς μου.

Αἱ πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις μου καταμαρτυροῦνται ἀπὸ τὸ ἐπισυνημμένον ἀποδεικτικὸν τῶν διαφόρων ὀπλαρχηγῶν, τὸ ὁποῖον λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν ἡ Σεβαστὴ Ἐπιτροπὴ εὐαρεστηθῆ καὶ δικαίωσις καὶ τὸν ὑποφαινόμενον ἀναλόγως, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμοίους του.

Εὐπειθέστατος

Γεώργιος Ἱερεὺς Κακαβάς».

Τίνα συγγένειαν ἔχει ἡ ἄνω οἰκογένεια Κακαβά μὲ τὰς εἰς Λειβαρζίω (Καλαβρύτων) οἰκογενείας (Βλέπε, Ἱστορίαν Λειβαρζίου, ὑπὸ Περ. Δουδοῦμη σελ. 97 - 99 καὶ 174, καί, Ἱστορίαν Ψωφίδος ὑπὸ Ἀθανασίου Θεοδ. Λέλου σελ. 200 - 201) Κακαβά, τῶν συνοικιῶν Μεσοχωρίου, Περιστείων καὶ Αἰγιάννης;

Ἐπίσταται προσέτι συγγένεια μετὰ τοῦ ἀγωνιστοῦ Κακαβά Γεωργίου, καὶ Γεωργίου Κακαβά (Βλέπε, Κατακαημένου Μοριά σελίδες τοῦ 1821, ὑπὸ Νικολ. Παπαδοπούλου Πρωθυερέως σελ. 542) ἐκ Λειβαρζίου ἐκτελεσθέντος πρό τινων ἐτῶν, ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν;

Οἱ ἐπιζῶντες δύνανται νὰ ἐξετάσουν καὶ νὰ ἀποφανθοῦν προσηκόντως, ἐγκύρως.

Διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ ἠγωνίσθησαν καὶ οἱ, Κ ο τ ό π ο υ λ ο ς Νικόλαος ἐφημέριος Στρεζόβης (Καλαβρύτων), Δ α μ ι α ν ό ς Γεώργιος ἐκ Κρήτης, Δ ε λ ή ς Ἰωάννης ἐκ Κων) πόλεως, Β ο σ τ ι τ ζ ἄ ν ο ς ἢ Ἄ γ α λ ό π ο υ λ ο ς Ἄναστάσιος ἐκ Μυστρᾶ, Δ α σ κ α λ ἄ κ η ς Ἡλίας ἐφημέριος Καβάλου (Γυθείου), Ἄ θ ρ α μ ἄ κ ο ς Μιχαήλ, ἐπληρώθη εἰς τὸν δεξιὸν πῶδα, ἐκ Γέρμης (Οἰτύλου), Δ ε λ η θ ο ρ γ ι ἄ ς Ἰωάννης ἐκ Γορτυνίας, Σ π α ν ό ς Δημήτριος ἐκ Καρουσίου (Καλαβρύτων), Γ ε ρ α κ ἄ ρ η ς Νικόλαος Κεφαλλήν, Δ ο υ κ ἄ κ η ς Σταμάτιος ἐκ Καλαμῶν, Γ κ ἰ κ α ς Γκίκα ἐξ Ὑδρας, Σ α κ ε λ λ α ρ ἰ ο υ Ἰωάννης πρωτόπαπας Λαγκαδίων, ὁ ἐπίσκοπος Βρεσθένων Θεοδώρητος, Ν τ έ ν τ ε ς Γκίκας ἐκ Μεθάνων, Δ ι α μ α ν τ ό π ο υ λ ο ς Βασίλειος ἐκ Δημητσάνης, Γ α ἰ τ ἄ ν α ρ η ς Θεόδωρος ἐφημέριος Ἀτσιχόλου (Γόρτυνος) Ο ἰ κ ο ν ό μ ο υ Σταμάτιος ἐφημέριος Λυκούριαι (Καλαβρύτων), Σ τ ε φ α ν ό π ο υ λ ο ς Γιάννης ἐκ Μ. Ἀσίας, Δ η μ η τ ρ α κ ό π ο υ λ ο ς Ἰωάννης ἐξ Ἀγδριταίνης, Γ ο ύ λ ε ν ο ς Θεόδωρος ἐκ Λεωνιδίου, Δ α ν ι ή λ Κ ο υ λ ο υ φ ἄ κ ο ς ἐπίσκοπος Λακεδαιμονίας, Φ ρ α γ κ ό π ο υ λ ο ς Βασιλικὸς ἐκ Σοποτοῦ (Ἀροανίας), Χ ρ υ σ α ν θ α κ ό π ο υ λ ο ς Δημήτριος ἐκ Δεσινού (Ἀροανίας), Δ η μ η τ ρ ι ἄ δ η ς Ἐπιφάνιος ἐκ Σκιαθου, Π α π α ρ ρ η γ ό π ο υ λ ο ς Κων) νος ἐφημέριος Βραχίου (Καλαβρύτων), Γ ι α ν ν ο ύ λ η ς Δημήτριος ἐξ Ἀνδρου, Γ ρ η γ ο ρ ό π ο υ λ ο ς Ἀθανάσιος (τραυματισθεὶς) ἐκ Τριπόλεως, Γ α λ ή ς Γεώργιος ἐκ Βαλτετσίου, Β α σ ι λ ε ι ἄ δ η ς Γαβριήλ ἱερομόναχος ἐξ Αἰγίου, Ο ἰ κ ο ν ό μ ο υ Ἀθανάσιος ἐφημέριος Κούτλης (Λαπαθῶν), Δ ἄ ρ α ς Νικόλαος ἐφημέριος Σέρβου (Μαντινείας), Γ ε ω ρ γ ι λ ἄ ς Κωνσταντῖνος καὶ Ἀντώνιος ἀπὸ Κούνει (Κισσάμου), Ο ἰ κ ο ν ο μ ό π ο υ λ ο ς Πολυχρόνης ἐφημέριος Ζυγοβιστίου (Δημητσάνης), Δ ρ α κ ό π ο υ λ ο ς Ἀθανάσιος ἐφημέριος Διαβολιτσίου, Γ ι α τ ρ ο ύ λ ι α ς Χαράλαμπος ἐκ Μικρομάνης, Τ ζ α μ α δ ό ς Κωνσταντῖνος ἐφημέριος Γαρῳτζης (Ἀνδρούσης), Β α σ ι λ ό π ο υ λ ο ς Ἰωάννης ἐφημέριος Ἀγριδίου (Γορτυνίας), Μ έ ν τ α ρ χ α ς Νικόλαος ἐφημέριος Πικεργίου (Μαντινείας), καὶ ἄλλοι πολλοί, ἐπώνυμοι καὶ ἀνώνυμοι, τοῦ δουλείου ἤματος φονευταί, καλλίμαχοι, καλλίνικοι, δημιουργοί, ἑορτασταὶ τῶν Ἐλευθερίων τῆς ἀθανάτου Ἑλλάδος.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πρωθιερεὺς

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

Λ Ο Γ Ι Α Κ Α Ι Ε Ρ Γ Α

Μὲ ἓνα ξεχειλίσιμα ὑποκριτικῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ Γιαχβέ*, σωρεύουν οἱ Φαρισαῖοι πάνω στοὺς ὤμους τῶν ψυχῶν βαρεῖες καὶ δυσβάσταχτες ἐντολές πρὸς εὐχαρίστησίν του. Ἀλλὰ οἱ ἴδιοι οὔτε μὲ τὸ μικρὸ τους δάκτυλο δὲν τίς ἀγγίζουν (Ματθ. κγ' 4).

Κάνετε — προτρέπουν τὸ λαὸ — τοῦτο καὶ τὸ ἄλλο. Τὰ οὐσιώδη καὶ τὰ ἐπουσιώδη, τὰ ἀπαραίτητα καὶ τὰ μὴ ἀπαραίτητα. Νὰ εἴστε, κάθε στιγμή, ἀχθοφόροι τῶν ἐντολῶν πού σᾶς δίνουμε. Δὲν μᾶς κοστίζουν τίποτε ὅμως ἐμᾶς. Γιατὶ τὸ καθῆκον, ὅσο πιεστικὸ εἶναι στὴν πράξιν, τόσο ἀνάλαφρο εἶναι στὰ χεῖλη. Καὶ ἐμεῖς τὸ κρατᾶμε μονάχα στὴ γλῶσσα.

Ὁ ἄδολος χριστιανὸς ἀποστρέφεται τὸν φαρισαϊσμό. Δὲν θέλει νὰ κάνῃ τὸν δάσκαλο στοὺς ἀδελφούς του. Εἶναι λιπὸς στὶς συμβουλές καὶ τίς ὑποδείξεις, σεμνὸς καὶ ταπεινὸς στὴ συμπεριφορά του. Ἀλλὰ κατορθώνει πάντα νὰ μὴ βρῖσκη ψεγάδια αὐτοῦ τοῦ κακοῦ εἶδους πάνω του;

Σὲ κάθε ἀναγεννημένη ψυχῇ, δὲν λείπει ὁ φόβος μήπως τὰ εὐσεβῆ λόγια τῆς εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα τῆς. Ἀπὸ μὴν ἄποψη, εἶναι φυσικὸ αὐτό. Ἡ ἀναλογία, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύσιν τῆς γλώσσας, δύσκολα μπορεῖ νὰ τηρηθῆ. Καὶ ἔτσι, γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς, ἰσχύει ἡ ἀπόφανσι πὼς τὰ ὅσα λένε, ξεπερνοῦν τὰ ὅσα πράχνουν. Ὁ ἀγῶνας ἐδῶ ἔγκειται. Πῶς νὰ στεκόμαστε ὅσο παίρνει πρὸ πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν εἰδεχθῆ τύπο τοῦ Φαρισαίου. Πῶς ν' αὐξάνουμε τὴν ἐφαρμογὴ τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν σὲ βάρος τοῦ λόγου μας. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς νὰ μεγαλώνῃ, ὁ ἄλλος νὰ μικραίνῃ.

---

* Ἔλα ἀπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ, στὰ ἔβραϊκά.

Βέβαια καὶ μὲ τὸ μίλημα, συχνά, ἐφαρμόζουμε τὶς ἐντολὰς καὶ μάλιστα τὴν κορυφαία τους, τὴν ἀγάπη.

Ἔνα ἀπὸ τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ἀποστολῆς τοῦ ποιμένους εἶναι τὸ κήρυγμα ἢ ἡ κατ' ἴδιαν νουθεσία. Κάτι παρόμοιο, εἰδικὰ γιὰ τὴ νουθεσία, συμβαίνει μὲ τοὺς γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα, τὸν φίλο πρὸς τὸν φίλο, τὸν παιδαγωγὸ πρὸς τὸν μαθητή.

Θεάρεστο εἶναι νὰ ντύσης ἕνα γυμνό, νὰ περιποιηθῆς ἕναν ἄρρωστο, νὰ γλιτώσης κάποιον ποὺ κινδυνεύει ἢ ζωῆ του, νὰ δώσης νερὸ στὸν διψασμένο. Ἄλλὰ λιγότερο θεάρεστο θὰ ἦταν, ὄχι πὰ μὲ τὰ χέρια σου, ἀλλὰ μὲ τὸ στόμα σου, νὰ συνετίσης τὸν ἀνόητο, νὰ μεταδώσης τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ σὲ ὅποιον μένει στὸ πνευματικὸ σκοτάδι;

Πρόσεχε ὅμως. Ἐκεῖ ποὺ χρειάζεται τὸ μέτρο, ἡ ἀρμονία, ἡ ἰσορροπία, εἶναι ἡ ζωὴ σου νὰ μὴν ὑπολείπεται τῆς διδασχῆς σου. Αὐτὸ ποὺ ὑποδείχνεις στὸν πλησίον σου, νὰ τὸ τηρῆς ὁ ἴδιος πρῶτα. Καὶ ἂν δὲν τὸ τηρῆς ἰδανικά, νὰ ὁμολογῆς τὴν ἔλλειψή σου καὶ νὰ τὴν καλύπτῃς τουλάχιστον μ' ἕνα πόθο κατάφωρο καὶ δυνατό.

Ὡστόσο — ἄς τὸ ἐπαναλάβουμε — πάντα τὸ ἀπὸ ἔργο ἔχει τὰ πρωτεῖα. Γιατὶ εἶναι εὐγλωττο, εἶναι μίλημα μὲ μεγάλη πειθῶ. Καὶ ὅπωςδήποτε εἶναι μιὰ θεϊκὴ προσφορά, μιὰ θυσία γιὰ τὴν ὁποία οἱ οὐρανοὶ χαίρουν. Ἡ εὐποιΐα εἶναι ἡ σάρκα τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἔνας ἱστορικὸς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἀναφέρει κάτι ὠραία σχετικὸ. Κάποιος μοναχὸς εἶχε ἀποκτήσει ἕνα ἅγιο Εὐαγγέλιο. Τὸ κράτησε κάμποσο καιρὸ, μελετώντας το. Μιὰ μέρα ὅμως, πῆγε καὶ τὸ πούλησε. Κατόπιν, μὲ τὸ ποσὸ ποὺ πληρώθηκε, ἀγόρασε τρόφιμα καὶ τὰ ἔδωσε στοὺς πένητες. Καὶ αὐτὸ ποὺ ἔκανε, τὸ ἐξήγησε μὲ τὰ ἑξῆς:

—Πούλησα τὸν ἴδιο τὸν λόγο ποὺ προτρέπει: «Πάντα ὅσα ἔχεις πύλησον καὶ διάδος πτωχοῖς».

Οί ἐλεημένοι ἀπ' αὐτὸν δὲν εἶδαν τὸ εὐαγγέλιο στὰ χέρια του. Τὸ εἶδαν ὅμως στὴν πράξη του. Καὶ οἱ συμμαναστές του, ποὺ λυπήθηκαν γιὰ τὸ ὅτι τὸ στερήθηκε, κατάλαβαν ὕστερα πὼς δὲν τὸ ἔχασε, ἀλλὰ τὸ βρῆκε ἀληθινά.

Ὅ,τι κάνουν οἱ Φαρισαῖοι, τὸ κάνουν μόνο γιὰ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων (Ματθ. κγ' 5 κ. ἐξ.).

Ἔτοι, τὰ φυλαχτὰ ποὺ κρεμᾶνε στὰ χέρια ἢ δένουν στὰ μέτωπά τους, τὰ φτιάχνουν πλατειά. Μακραίνουν τὰ ροῦχα τους. Ὁ σκοπός τους εἶναι ἕνας: νὰ τοὺς βλέπουν ὅλοι πὼς εἶναι ἄνθρωποι τῆς θρησκείας. Ἄμα τοὺς καλοῦν σὲ δεῖπνα, φροντίζουν νὰ πίνουν τὴν πρώτη θέση καὶ τὸ ἴδιο κάνουν ὅταν βρίσκονται στὶς συναγωγές. Καμὸ τους ἐπίσης ἔχουν νὰ δρέπουν εὐλαβικοὺς χαιρετισμοὺς στὶς ἀγορὲς καὶ νὰ τοὺς προσφωνοῦν ὅλοι μὲ τὸν τίτλο τοῦ δασκάλου.

Αὐτὸν τὸν τελευταῖο τὸν ἔχουν περὶ πολλοῦ. Ἐπόμενο εἶναι. Ἀφοῦ ἐπιδιώκουν νὰ τοὺς θαρρῆ ὁ κόσμος σὰν ἔμφυχα πηγάδια θείας σοφίας, σὰν τοὺς ἀποκλειστικοὺς ἐξηγητὲς τοῦ Νόμου. Τίποτε λοιπὸν δὲν τοὺς κολακεύει ὅπως τὸ νὰ τοὺς ἀποκαλοῦν ὄχι μὲ τὸ προσωπικό τους ὄνομα, ἀλλὰ μὲ τὸ «ραββί». Θέλγονται βαθειὰ μ' αὐτὴ τὴν ἀναγνώριση, ποὺ τρέφει τὴν ἐγωπάθειά τους.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

Σύρτζιον: χωρίον καὶ ὄρος παρὰ τὰς Θήβας. Ἐμόνασεν ὁ ὅσιος Κλήμης. (Βλέπε Σαγματίον ὄρος).

Σφακιά: πόλις ἐν τῇ ἐν Κρήτῃ Ἱ.Μ. Λάμπης καὶ Σφακίων, ἐξ ἧς κατήγοντο οἱ Νεομάρτυρες: Μανουὴλ (15 μαρτ.) καὶ Ἰωάννης (15 Σεπτ.).

Σωροεὶ καὶ Συροεὶ: παρὰ τὸν κόλπον τῆς Κίου Νικομηδείας. Ἠθλησεν ὁ ἱερομάρτυς Αὐτόνομος (12 Σεπτ.).

Ταλιενία: Σίδης τῆς Παμφυλίας. Πατρίς Κινδέου ἱερομάρτυρος.

Ταμασσός: πόλις τῆς Κύπρου, ΒΑ τῶν Σόλων.

Ταρσός: παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Κιλικίας, παρὰ τὸν Ἰσικὸν κόλπον, εἰς τὴν Ν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ ἔναντι τῆς Κύπρου. Πατρίς τοῦ ἁπ. Παύλου.

Ταυρομένιον: Σπουδαία παλαιὰ πόλις τῆς Σικελίας, εἰς ἐξαιρετὸν θέσει παρὰ τὴν Αἴτναν.

Ταῦρος: ἡ μεγαλυτέρα ὄροσειρὰ τῆς Μ. Ἀσίας, δεσπίζουσα τῆς Μεσογείου (Ταῦρος τῆς Λυκίας, Ἀρμενικὸς Ταῦρος).

Τένεδος: 1. νῆσος τοῦ ΒΑ Αἰγαίου, ἔναντι τῆς εἰσόδου τοῦ Ἑλλησπόντου. 2. πόλις τῆς Ν πλευρᾶς τῆς Μικρασίας πρὸς τὴν Λυκίαν. Εἰς Τένεδον ὁ ἅγιος Κάλλιστος ἐξωρίσθη (Ἰουν. 20).

Τερέβινθος: μία ἐκ τῶν μικρῶν Νήσων Πριγκηποννήσων.

Τήνος: νῆσος τῶν Κυκλάδων. Ἡ «ἑρὰ νῆσος», ὡς ἀπειλήθη ἐσχάτως ἀποφάσει τῆς Ἱ. Συνόδου. Ἐν αὐτῇ τῇ 30ῇ Ἰανουαρίου 1823, διὰ πολλῶν θαυμάτων, ἀνευρέθη ἡ πάνσεπτος εἰκὼν τοῦ Βῦαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐπανα-

βιοῦται ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἰδίᾳ κατὰ τὰς μεγάλας Θεομητορικὰς εορτὰς (25ης Μαρτίου καὶ 15ης Αὐγούστου) καὶ πανηγύρεις ὑπὸ τῶν χιλιάδων προσκυνητῶν τῆς ἱερᾶς ταύτης εἰκόνας. Ἡ ὄσια Πελαγία (Ἰουν. 23) εἶναι ἡ ὄραματισθεῖσα τὴν Παναγίαν νεάνις, ἧτις ἐγένετο μοναχή.

Τιβεριούπολις (Στρώμνιτσα) πόλις τῆς Νοτιοσλαβίας. Ἐν αὐτῇ ἤθλησαν οἱ Ἅγιοι 15 Μάρτυρες (Νοεμ. 28).

«**Τραϊανού**»: μονὴ παρὰ τὸν ποταμὸν Σαγγάριον.

Τράλλεις: ἀρχαία πόλις τῆς Λυδίας ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ (νῦν Ἀϊδίνιον).

Τραπεζοῦς: πόλις καὶ λιμὴν τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ Τραπεζοῦντος αὐτοκρατορίας.

Τριγλία: περιοχή καὶ κομὸ-πολις ἐν Μουδανίῳ καὶ παρ' αὐτὴν αἱ σεβάσμιαι μοναὶ: Βαθῆος Ρύακος, Μεδικίου, ἁγ. Στεφάνου καὶ ἁγίου Ἰωάννου.

Τρίκαλα: 1. πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἔδρα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Τρίκης καὶ Σταγῶν, ἧς ἐγένετο ἐπίσκοπος ὁ ἅγιος Οἰκουμένιος. Ἐμαρτύρησεν ἐν αὐτῇ ὁ νεομάρτυς Νικόλαος, ὁ Μετσοβίτης (Μαΐου 17). 2. Κομὸπολις ἐν τῇ ὄρεινῃ Κορινθίᾳ, ἐξ ἧς κατήγετο ὁ νεοφανὴς ἅγιος Γεράσιμος, ὁ ἐν Κεφαλληνίᾳ.

Τριμυθοῦς: πόλις τῆς Κύπρου, ἧς Ἐπίσκοπος διετέλεσεν ὁ ἅγιος Σπυρίδων.

Τρίπολις: 1. Πόλις καὶ λιμὴν τοῦ Λιβάνου. 2. πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, εἰς τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Μαντινείας καὶ Κυνουρίας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 260 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9-10 τεύχους.

Ἐν τῇ πόλει ἐμαρτύρησαν οἱ νεο-
μάρτυρες Δημήτριος ὁ Πελοποννήσιος
(Ἄπρ. 14) καὶ ὁ ὅσιος Παῦλος ἐκ
Σοποῦτοῦ (Μαΐου 22), οἵτινες εἰσὶ
προστάται καὶ πολιοῦχοι τῆς Τριπό-
λεως.

«Τριχινᾶ» ἱερὰ Μονή· ἐκ τοῦ
ἱδρυτοῦ αὐτῆς ὁσίος Θεοδώρου, ὅς-
τις ἐφόρει τρίχωνα ἐνδύματα.

Τροϊζήν: ἀρχαία πόλις τῆς ΝΑ
Ἀργολίδος (παρὰ τὸ χωρίον Δαμα-
λᾶ), ἐξ ἧς κατήγετο ὁ μάρτυς Λεω-
νίδης.

Τρώως: χωρίον ἐπαρχίας Βο-
νίτης (Ἰ.Μ. Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρ-
νανίας), ὅπου εἰς σπήλαιον ἡσκήθη
ὁ ὅσιος Βάρβαρος, ὁ Πενταπολίτης
(Ἰουν. 23).

Τύαυνα: παλαιὰ πόλις τῆς Καπ-
παδοκίας, ἐξ ἧς κατήγετο ὁ μάρτυς
Ὁρέστης, ὁ ἐν τῷ Βάτω (Νοεμ. 10).

Τύρος: σπουδαία πόλις τῆς Φοι-
νίκης, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Μεσογείου
θαλάσσης, Ν τῆς Βηρυττοῦ.

Ἰπάτη: ἀρχαία πόλις, ἧτις ἔ-
λαβε, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρό-
νους (ἰς' αἰ.), τὴν ὀνομασίαν Νέαι
Πάτραι. Πρωτεύουσα τοῦ Δεσπο-
τάτου τῆς Ἡπείρου.

Ἰρκανία: περιοχή τῆς ἀρχαίας
Περσίας, Ν καὶ ΝΑ τῆς Κασπίας.

Ἰρωμάθια: μονὴ τοῦ τιμίου
Προδρόμου.

Φανάριον: ἐπισκοπικὴ περιφέ-
ρεια τῆς ἐπαρχίας Καρδίσης, ἣν
περιλαμβάνει ἡ σημερινὴ Θεσσαλιώ-
τιδος καὶ Φαναριοφερσάλων, ἧς ἐ-
πίσκοπος διετέλεσεν ὁ ἱερομάρτυς
Σεραφεῖμ (Δεκ. 4).

Φεραί: ἡ σημαντικώτερα, μετὰ
τὴν Λάρισαν, πόλις τῆς ἐπαρχίας
Θεσσαλίας. ἔχει ἐκοιμήθη ὁ ἅγιος
Κάλλιστος, ὁ πατριάρχης.

Φιλαδέλφεια: 1. πόλις τῆς Λυ-
δίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, νομοῦ Μαγνη-
σίας, Α τῶν Σάρδεων. Ἡ Ἐκκλησία
Φιλαδέλφειας συγκαταριθμεῖται εἰς
τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου με-
ταξὺ τῶν Ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν τῆς Μ.

Ἀσίας. Ἔλαβε τὸν τίτλον «Νεο-
καισάρεια», «Φλαβία» καὶ «Μικραὶ
Ἀθῆναι». 2. πόλις τῆς Αἰγύπτου,
Δ τοῦ Νείλου. 3. ἐν Πετραίᾳ Ἀ-
ραβίᾳ.

Φιλέα: χωρίον τῆς ἐπαρχίας
Δέρκιον, ἐνθα ἐγεννήθη ὁ ὅσιος Κύ-
ριλλος, ὁ ἐπικληθεὶς «Φιλεώτης».

Φίλιπποι: ἀρχαία πόλις τῆς
Μακεδονίας, ἀνατολικῶς τῆς Ἀμ-
φιπόλεως καὶ Νεαπόλεως, ἡ σημε-
ρινὴ Καβάλα. Ἰδρυτὴς τῆς Ἰ. Μη-
τροπόλεως Φιλίππων ὁ ἀπόστολος
Παῦλος (Ἰουν. 29). Συνέκδημος
αὐτοῦ ὁ Σίλας (Ἰουλ. 30). Πρὸς
τοὺς Φιλιππησίους ἀπευθύνει ὁ Παῦ-
λος τὴν ἐπιστολήν του. — Λυδία ἡ
πορφυροπόλις, ἡ πρώτη Ἑλληνίς
καὶ Εὐρωπαϊκᾶ χριστιανὴ (Μαρτ.
27. Μαΐου 20).

Φιλιππόπολις: πόλις τῆς Θρά-
κης ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ.

«Φλαμούριον»: Ὅπου νῦν ἡ
ἱερὰ Μονὴ ἐν τῇ Ἰ.Μ. Δημητριάδος,
εἰς τὸ Πήλιον ὄρος, ἦν ἔκτισεν ὁ ὅ-
σιος Συμεὼν ὁ Ἀνωπόδητος.

Φοινίκη: ἀρχαία χώρα τῆς Μέ-
σης Ἀνατολῆς ἀντιστοιχοῦσα νῦν
πρὸς τὴν παράκτιον λωρίδα (30
μιλίων) τοῦ Λιβάνου καὶ τμήμα τῆς
Συρίας. Αἱ σημαντικώτεραι πόλεις
αὐτῆς ἦσαν ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδῶν.

«Φονέως»: ἱερὰ Μονή, εἰς ἣν
ἐνεκλείσθη ὁ ὅσιος Ἰλαρίων ὁ νέος.

«Ὁ ἐν Φρέατι»: ἀποκαλεῖται ὁ
ὅσιος Ἰωάννης, ὅστις ἐκρύβη ἐν τῇ
Αἰγυπτιακῇ ἐρήμῳ, ἐντὸς ξηροῦ
φρέατος, ἐνθα ἐτρέφετο ὑπὸ τῶν ἀ-
σκητῶν τῆς ἐρήμου.

Φρυγία: ἀρχαία κεντρικὴ χώρα
τῆς ΒΔ Μ. Ἀσίας, συνορεύουσα πρὸς
Β μετὰ τῆς Μυσίας καὶ Βιθυνίας,
πρὸς Ν μετὰ τῆς Λυκίας καὶ Πισι-
δίας πρὸς Α μετὰ τῆς Γαλατίας καὶ
πρὸς Δ μετὰ τῆς Λυδίας, ἡ ἄλλοτε
Πακατιανή. Ὅρη τῆς χώρας ἦσαν
ὁ Ὀλυμπος, τὸ Δίδυμον, ὁ Ταῦρος
καὶ ὁ Κάδμος, πόλεις δὲ ἡ Λαοδία,
καὶ ἡ Ἰεράπολις καὶ αἱ Κολοσσαί,

διάσῃμοι καταστᾶσαι διὰ τοῦ ἀπ. Παύλου.

Φωτικὴ: πόλις ἑλληνικῆς ἐποχῆς ἐν Ἠπειρῷ, ἐξῶθι τῆς Παραμυθίας, ἧς ἐπίσκοπος διετέλεσεν ὁ ἅγιος Διάδοχος.

Χαλδαία: περιοχὴ τοῦ Κράτους τῶν Σουμερίων, κατὰ τὴν κάτω Μεσοποταμίαν, ἐπεκταθεῖσα ἐφ' ὅλης τῆς Βαβυλωνίας. Χαλδαῖοι ἐκαλοῦντο οἱ εἰς τὴν ἀστρολογίαν ἐπιδιδόμενοι καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱερέων ἀνήκοντες.

Χαλκηδόν: ἀρχαιοτάτη πόλις ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, παρὰ τὸν Ἑλλησποντον, τιμῆμα τῆς Βιθυνίας. Εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Χαλκηδόνος ὑπῆχθησαν αἱ Ἐπισκοπαὶ Κλαυδιουπόλεως — Ὀνωριάδος. Νῦν προάστιον τῆς Κων/πόλεως.

Χαλκίς: 1. πόλις καὶ ἔρημος ἐν Κοιλοσυρίᾳ («Χαλκίς ὑπὸ Λίβανον»), ἐνθα ἠσκήτευσεν ὁ ὅσιος Ἱερώνυμος. 2. πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Εὐβοίας καὶ ἔδρα τῆς ὁμωνύμου Ἱ. Μητροπόλεως.

Χαλκοπράτεια: Συνοικία τῆς Κων/πόλεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἐκεῖ εὕρισκετο ὁ περίφημος ναὸς τῆς Παναγίας τῶν Χαλκοπρατείων, ὅπου ἀρχικῶς εἶχεν ἑναποτεθῆ ἡ «Τιμία Ζώνη», τῆς Θεοτόκου.

Χάνδαξ: παλαιὰ ὀνομασία τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης.

«Χαρίτωνος»: μεγάλη Λαύρα ἐν Φαράν, πλησίον τῆς Ἱερουσαλῆμ, παρὰ τὸ Σαραντάριον, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὀσίου Χαρίτωνος.

Χαρσιανόν καὶ «Χαρσικιον θέμα»: Ἐπαρχία πλησίον τῆς Καππαδοκίας, ἐν ἧ μονῇ, ἦν Νικηφόρος ἐκτίσε. Κυριότεραι πόλεις Καϊσάρεια καὶ Νύσσα.

Χερσών: πρωτεύουσα τῆς Ταυρίδος (Οὐκρανία) ἐπὶ τοῦ Κάτω Δνειπέρου.

«Χηρολάκκου»: μονὴ ἐν Τριγλία παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπ' ὀνό-

ματι τοῦ ἁγ. Στεφάνου, ἥτις σώζεται μέχρι τῆς σήμερον, ὅμως μετεβλήθη εἰς Τέμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Χίος: νῆσος εἰς τὸ μέσον τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐγγύτατα τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας ἢ ἀρχαία Μάκρης, Πιτυοῦσα ἢ Ὀφιοῦσα.

Ἐμαρτύρησαν οἱ ἅγιοι: Ἀγγελῆς (3 Δεκ.) — Ἰσιδώρος (14 Μαΐου). — Μάρκος ὁ νέος (5 Ἰουν.). — Μαρκέλλα (22 Ἰουλ.). — Μυρόπη (2 Δεκ.). — Νικήτας (21 Ἰουν.). — Νικόλαος (31 Ὀκτ.). — Σταμάτιος, Νικόλαος (3 Φεβρ.).

— Κατήγηση ἐκ Χίου, οἱ νεομάρτυρες Γεώργιος (26 Νοεμ.) καὶ Δημήτριος (20 Ἰαν.).

— Ἐμόνασαν ἐν τῇ νήσῳ: Μακάριος ὁ Νοταρᾶς (14 Ἀπριλ.). — Ματρῶνα (20 Ὀκτ.). — Νικηφόρος (1 Μαΐου). — Νικήτας, Ἰωάννης καὶ Ἰωσήφ, ἰδρυταὶ τῆς ἱερᾶς Νέας Μονῆς (20 Μαΐου).

«Χοζεβᾶ»: τόπος ἔρημος, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων πρὸς Ἱεριχώ, εἰς ὃν κατέφυγεν Ἰωάννης, ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, καὶ ἤγειρε Μονῆν, εἰς ἣν συνήχθησαν πολλοὶ μοναχοί, «Χοζεβίται» τοῦ λοιποῦ καλούμενοι.

Χουμαλιανὰ (Χουμιᾶλα): χωρίον ἐπαρχίας Ἀμασειας. Πατρίς τοῦ ἁγ. Θεοδώρου.

Χριστιανοί: παλαιὰ ἔδρα τοῦ ἐπισκόπου Χριστιανουπόλεως ἁγίου Ἀθανασίου (Μαΐου 17), οὗ τὸ ἱερόν λείψανον τεθησαύρισται ἐν τῇ ἱ. Μονῇ Τιμίου Προδρόμου Γορτυνίας. Νῦν χωρίον ΝΑ τῶν Φιλιατρῶν ὑπαγόμενον ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας.

«Χριστοῦ Παντοκράτορος» ἱερά Μονή: Ὁ περικαλλῆς ναὸς τῆς Μονῆς, ἐν Κων/λει, ἐκτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ (1118-1143) καὶ Εἰρήνης τῆς μετονομασθείσης Ξένης.

«Χρυσοβαλάντου»: μονὴ ἐν Κων/πόλει, ἐν ἧ ἐμόνασεν ἡ ὁσία Εἰρήνη, ἀνελοῦσα εἰς ὕψος ἀρετῶν καὶ χαρισμάτων.

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

«ΜΕΤΑ ΣΟΥ ΕΙΜΙ...»

(1776 - 1823)

Ὁ Ἰωσήφ ὅταν γεννήθηκε, ὑπῆρχαν ἀκόμα οἱ ἀπόηχοι τῆς δοκιμασίας τοῦ Γένους τοῦ ἔτους 1770. Κατὰ τὴν ἐφηβεία του ὅμως καὶ τὴν ἀνδρωσί του, γεγονότα μεγάλης σημασίας ἔρχονται ἀλλεπάλληλα νὰ συντελέσουν στὴν ὀλοκλήρωσι τῆς συνειδήσεώς του καὶ στὴν τοποθέτησί του μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ ἠφαίστειο, ποὺ προετοιμαζε τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ Γένους.

Ἰαλλέρτα 1770. Λάμπρος Κατσώνης 1788. Θάνατος τοῦ δασκάλου του Πολυζῶη 1790. Ἡ θυσία τοῦ Ρήγα Φεραίου 1798. Ἐπανάστασι τοῦ παπα-Βλαχάβα στὰ 1809. Αἰχμαλωσία. Φυλάκισί του στὰ Γιάννενα. Ταλαιπωρίες καὶ αἱματηροὶ ἀγῶνες ὀδηγοῦν τὸν Ἰωσήφ στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ ἀγωνιζομένου Γένους. Οἱ ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ τὸν φέρνουν στὴν Μητρόπολι Ἄρτης γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ κοντὰ στὸν Ἐπίσκοπο Πορφυρίου.

Γράφει ὁ Νικόλαος Ἀφεντάκης:

«Κατὰ τὸν ὀρμητικὸν ροῦν τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν γεγονότων ἐν μέσῳ τραχέως καὶ δυσπόρου στίβου, ὁ Ἰωσήφ συμμετέχει, πλησίον τοῦ Πορφυρίου, εἰς τὰς δοκιμασίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀνὴρ δοκίμου πίστεως καὶ σθένους ἵσταται γαλήνιος εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ φρούρημα τῆς Ἐκκλησίας, τῆς κραταιᾶς πλὴν ἀκαλύπτου αὐ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 230 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 τεύχους.

Χύτροι: Ἐπισκοπὴ Χύτρων ἐν Κύπρῳ.

Χῶναι: ὀνομασία τῶν Κολοσσῶν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.

Χώρας καὶ Γάνου: ἐπισκοπικὴ περιοχὴ.

Χώρας Μονῆ: ἡ ἐν Κων/πόλει μονὴ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ Ζωο-

δότου, πλησίον τοῦ ἀνακτόρου τοῦ καλουμένου «Τὰ Κύρου».

Ψαρά: μικρὰ νῆσος τοῦ Κεντρικοῦ Αἰγαίου, 9 μίλια ΒΔ τῆς Χίου.

Ψάρι: χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κορινθίας, ἐξ οὗ κατήγετο ὁ νεομάρτυς Νικόλαος (14 Φεβρ.).

(Συνεχίζεται)

Οἰκονόμος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

τῆς ἐπάλξεως τοῦ μαχομένου Ἔθνους». «Ἐν τῇ ἀκμῇ τοιούτων ἐθνικῶν περιστάσεων καὶ διωγμῶν, μικρὸν πρὸ τῆς ἐκτοπίσεως τοῦ Πορφυρίου εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἦτοι τελευτῶντος τοῦ ἔτους 1820, ὁ Ἰωσήφ χειροτονεῖται Ἐπίσκοπος Ρωγῶν».

«Περίζωσαι τὴν ρομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, Δυνατέ,...». Ὁ Ἰωσήφ, μετὰ τὴν χειροτονία του σὲ Ἐπίσκοπο «νηφάλιος, σῶφρων, φιλόανθρωπος, σοφός, διδακτικός, μὴ πάροινος, μὴ πλήκτης, μὴ αἰσχροκερδής, ἀλλ' ἐπιεικής, ἀφιλάργυρος, ἀντεχόμενος τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ...», ἀνέρχεται ὀλοένα τὸν μεγάλο Γολγοθᾶ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀγώνων. Τὸ ὄνομά του ταυτίζεται μὲ τὸ ἱερὸ Μεσολόγγι. Εἶναι οἱ ὄρες τῶν μεγάλων, τῶν πιὸ τραγικῶν στιγμῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Καὶ σ' αὐτές, τίς κρίσιμες δοκιμασίες, ὁ Ρωγῶν Ἰωσήφ ὑψώνειται πάνω ἀπὸ τ' ἀνθρώπινα. Γίνεται πανορθόδοξη, πανεθνικὴ καὶ παγκόσμια φυσιογνωμία. Εἶναι οἱ ὄρες τῆς μεγάλης κρίσεως. Ὁ ἄξιος Ἱεράρχης, λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου καὶ ἐθνικὸς παραστάτης ζῆ καὶ ἀναπνέει μὲ μοναδικὴ συναίσθησι εὐθύνης τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς ἱστορίας.

Γράφει ὁ βιογράφος του:

«Ὁ Ἐπίσκοπος Ρωγῶν Ἰωσήφ, σύμφωνος μὲ τὸν Μαυροκορδαῖον περιέρχεται ὅλην τὴν χώραν, ἀλλάσσει χωρίον καὶ ὄρος εἰς χωρίον καὶ ὄρος, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν ἐξ Ἀμπελακίων συμπατριώτη του Ἴβον Ρήγαν, ἔπαρχον τῆς κεντρικῆς Διοικήσεως εἰς τὸν Βάλτον, θαρρύνει τὸν καταπτοηθέντα λαόν, συνιστᾷ τὴν σύστασιν στρατοπέδων καὶ παρακινεῖ εἰς τὸν ἀγῶνα».

Τὸ Μεσολόγγι τότε βαδίζει πρὸς τὸ ἔσχατο ὀρόσημό του. Σὲ λίγο τὸ ὀλοκαῦτώμά του θὰ γίνῃ μιὰ παγκόσμια μαρτυρία ἐλευθερίας. Θὰ κρίνῃ τοὺς μάρτυρας, τὸ Γένος καὶ τὸν τελικὸ Ἀγῶνα τοῦ 21. Παράλληλα ὁμως θὰ προσφέρῃ καὶ τὸν φωτιστέφανο τῆς ἀγιότητος, μαζί μὲ ἄλλους, καὶ στὸν Ρωγῶν Ἰωσήφ. Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ κύρια πρόσωπα τοῦ δράματος, ποὺ παίζεται σὲ κεῖνο τὸ ἀνίσχυρο «ἀνάχωμα»! Ἀνάμεσα στὴν ἀεικίνητη συμμετοχὴ του στὴν τελευταία αὐτὴ οἰστρηλάτησι τῶν συνειδήσεων καὶ τοῦ δράματος τῆς αἰωνιότητος, ὁ Ρωγῶν σταλάζει τὴν ἐνδυνάμωσι

καὶ τὴν λεβεντιά πρὸς τοὺς μαχητάς, ἐλευθέρους πολιορκημένους. Πολεμᾷ. Ἐγκαρδιώνει. Βοηθᾷ. Ὑψώνει τὸ φρόνημα. Κεντρίζει τὶς καρδιές.

Γράφει σὲ ἐγκύκλιό του:

«Ὅθεν ὡς ἀρχιερεὺς ταπεινός, ὅπου εὐρέθην ἐδῶ καὶ κινδύνουσα μαζύ σας, ὡς τὸ ἠξεύρετε, κατὰ χρέος σᾶς συμβουλεύω αὐριον, μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, οἱ μὲν ἱερεῖς, ἱερομόναχοι καὶ μοναχοὶ νὰ συνταχθῆτε εἰς τὴν κατοικίαν μου ὅλοι διὰ νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὴν μεγάλην τάμπιαν, οἱ δὲ πρόκριτοι ἐντόπιοι καὶ ξένοι μὲ ὄλον τὸν λαόν, χωρὶς νὰ φροντίσουν καφέδες καὶ ρακία, νὰ τρέξουν εἰς τὴν ἰδίαν τάμπιαν μὲ ὄλην τὴν προθυμίαν, ὁ μὲν μὲ τσαπί, ὁ δὲ μὲ φτιάρι καὶ ἄλλος μὲ καλάθι ὅποιος ἔχει, καὶ νὰ δουλεύωμεν ὅλοι μὲ πατριωτισμὸν καθὼς καὶ ἄλλοτε, διορθώνοντες αὐτὴν τὴν τάμπιαν ἢ καὶ ἄλλην κρημισμένην διὰ νὰ ἰδῆ τὸ στρατιωτικόν μας καὶ τὴν ἀπὸ μέρους μας δυνατὴν προθυμίαν καὶ δούλευσιν καὶ νὰ διπλασιάσῃ τὸν πατριωτισμὸν καὶ ἡρωϊσμὸν του, ὅστις θέλει μᾶς ἀπαλλάξει καὶ ἀπὸ τοῦτον τὸν κίνδυνον, ὡς καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ».

Τὰ γεγονότα στὸ Μεσολόγγι εἶναι ἀλλεπάλληλα. Ἡ τραγωδία πλησιάζει. Σκιές μοναχὲς εἶναι πιά οἱ μαχηταὶ ποὺ ἀμύνονται. Τὸ τέλος ὀλοένα ἔρχεται. «Ὁ ἀρχιερέας Ρωγῶν κύριος Ἰωσήφ, γράφει ὁ Σπυρομίλιος, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κλήρου μὲ τὸν σταυρὸν εἰς τὰς χεῖρας ἐπαρεκίνει τὸν λαὸν εἰς τὰς ἐργασίας, καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των τοὺς ἐγκαρδιόνον».

*

Εἶναι πιά κοντὰ τὸ ὀλοκαῦτωμα. Ἡ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου εἶναι ἀποφασισμένη. Οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ μὲ μοναδικὴ τροφή τὰ ἄχραντα Μυστήρια, ποὺ ἔλαβαν ἀπὸ τ' ἁγιασμένα χέρια τοῦ Ρωγῶν καὶ ἄλλων κληρικῶν, ἐγκαταλείπουν μέσα σὲ ὀδύνη καὶ σπαραγμὸ τὸ ξακουστὸ καὶ ἡρωϊκὸ Μεσολόγγι τους. Σταματᾷ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς ἀναλογίζεται αὐτὲς τὶς ἱερές, τραγικὲς στιγμὲς. Εἶναι ἀδύνατο νὰ κατορθωθῆ μιὰ περιγραφή ἀντάξια τοῦ μεγαλειώδους ἐκείνου ἔπους, ποὺ ἔζησαν οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι καὶ ὀλόκληρο τὸ Γένος.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Α'

346. Τί σημαίνουν και εἰς ποῖον συμβολισμόν ἀναφέρονται αἱ λέξεις «Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγὸτα καὶ λέγοντα» τῆς θείας λειτουργίας; (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Θ. Ταλειούρα).

Ὁ ὕμνος «Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου», ποῦ εἰσάγεται στὴν θεία λειτουργία μὲ τὶς τέσσαρες ἀνωτέρω μετοχές, ἀποτελεῖ, ὡς γνωστὸ, διασκευὴ τοῦ λεγομένου «βιβλικοῦ τρισαγίου» ποῦ γιὰ πρώτη φορά θρίσκειται στὸν προφήτη Ἡσαΐα. Ὁ προφήτης, κατὰ τὸ ὄραμα τῆς κλήσεώς του στὸ προφητικὸν λειτουργήμα, βλέπει «τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ Σεραφίμ εἰστήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ, ἕξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ καὶ ἕξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ καὶ ταῖς μὲν δυσὶ κατεκάλυπτον τὸ πρόσωπον, ταῖς δὲ δυσὶ κατεκάλυπτον τοὺς πόδας καὶ ταῖς δυσὶ ἐπέταντο καὶ ἐκέκραγεν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον καὶ ἔλεγον· Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πάσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ» (Ἡσ. ς', 1 - 3). Μὲ τὰ ἴδια σχεδὸν λόγια εἰσάγεται ὁ ὕμνος αὐτὸς στὴν θεία λειτουργία, ἰδιαιτέρως μάλιστα στὴν λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Εἶναι ἀξιοσημείωτο, γιὰ τὸ θέμα ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρει, ὅτι κατὰ τὸν Ἡσαΐα ὁ ὕμνος ψάλλεται μόνον ἀπὸ τὰ Σεραφίμ καὶ ὅτι στὸ κείμενο ἀπαντοῦν ἤδη δύο ἀπὸ τὰ τέσσαρα ρήματα, ποῦ ἔχομε στὴν λειτουργικὴ φράσι: «ἐκέκραγεν» («κεκραγὸτα») καὶ «ἔλεγον» («λέγοντα»).

Στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ προφητικοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ ἀπαντᾷ πάλι ἡ περιγραφὴ τῆς κλήσεώς του σὲ ἓνα ὄραμα ἀνάλογο πρὸς αὐτὸ ποῦ εἶδαμε στὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαΐου. Ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ περιβάλλεται ἐδῶ ἀπὸ τέσσαρα ζῶα («ὡς ὁμοίωμα τεσσάρων ζώων» α', 5). Κάθε ζῶον ἔχει τέσσαρα πρόσωπα («καὶ τέσσαρα πρόσωπα τῷ ἐνὶ» α', 6) «καὶ ὁμοίωσις τῶν προσώπων αὐτῶν» πρόσωπον ἀνθρώπου καὶ πρόσωπον λέοντος ἐκ δεξιῶν τοῖς τέταρσι καὶ πρόσωπον μόσχου ἐξ ἀριστερῶν τοῖς τέταρσι καὶ πρόσωπον ἀετοῦ τοῖς τέταρσι» (α', 10). Τὰ ζῶα ὅμως δὲν ψάλλουν ἢ «φωνή», ποῦ ἀκούει ὁ προφήτης «ὡς φωνὴ ὕδατος πολλοῦ», εἶναι ὁ ἦχος τῶν πτερύγων των ὅταν πετοῦν (α', 24).

Στήν Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννου γίνεται συνδυασμὸς τῶν δύο δραμάτων: «Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν. Καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπου, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῇ πετωμένῳ. Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, ἐν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον ἀνά πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν, καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς λέγοντες· Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος» (Ἀποκ. δ', 6 - 8). Τὰ ζῶα ἔχουν τὴν συγκεκριμένη μορφή λέοντος, μόσχου, ἀνθρώπου καὶ ἀετοῦ, εἶναι ἐξαπτέρυγα καὶ πολυὸμματα καὶ φάλλουν ἀκαταπαύστως τὸν τρισάγιο ὕμνο. Ἐδῶ ἅπαντ' ἄλλο μόνον τὸ «λέγοντες» καὶ τὰ ζῶα δὲν ταυτίζονται πρὸς τὰ Σεραφίμ. Τὸ λειτουργικὸ ἐπίσης τρισάγιο προσεγγίζει περισσότερο πρὸς τὸν ὕμνον τοῦ Ἡσαίου, παρὰ πρὸς τὸν ὕμνον τῆς Ἀποκαλύψεως. Καὶ γενικῶς ἡ ἐξάρτησις τῆς λειτουργικῆς φράσεως ἀπὸ τὸν Ἡσαία εἶναι πολὺ ἐμφανής. Ἀπὸ τὸν Ἰεζεκιήλ τὰ ζῶα γίνονται τέσσαρα καὶ ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψι τίθεται στὸ στόμα τῶν ὁ τρισάγιος ὕμνος «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος. . .». Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὴν βιβλικὴν στήν λειτουργικὴ παράδοσι εἶναι φανερό, ὅτι ἔγινε διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως.

Στὶς εὐχὰς τῆς ἀναφορᾶς τῶν λειτουργιῶν τῆς χριστιανικῆς οἰκουμένης ὑπάρχει μία σχετικὴ ποικιλία ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ποιοῦ εἶναι οἱ ἄγγελοι ποὺ φάλλουν στὸν οὐρανὸν τὸν τρισάγιο ὕμνον. Σὲ ἄλλες λειτουργίες ὁ ὕμνος τίθεται μόνον στὸ στόμα τῶν Σεραφίμ (Ἀλεξανδρινὲς ἀναφορὲς Σεραπίωνος, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Μεγάλου Βασιλείου. Συριακὲς Εὐστόου, Κλήμεντος καὶ Θεοδώρου Μοψουεστίας Μυσταγωγικὴ Κατήχησις ε'. Ἐν μέρει καὶ ἡ βυζαντινὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου). Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ἡσαίου εἶναι πῶς ἐμφανὴς σ' αὐτές. Στὶς περισσότερες λειτουργίες στὰ Σεραφίμ προστίθενται καὶ τὰ Χερουδίμ (Ἀλεξανδρινὴ ἀναφορὰ Μάρκου. Κοπτικὴ Κυρίλλου, Αἰθιοπικὲς Ἁγίων Ἀποστόλων, Κυρίλλου, Μαρίας. Ἱεροσολυμιτικὴ ἀγίου Ἰακώβου. Συριακὲς Δώδεκα Ἀποστόλων, Ἰακώβου, Τιμοθέου, Σεθέρου, Κυρίλλου, Ἰγνατίου, Ἰωάννου, Ἰουλίου, Ἀδδαίου καὶ Μάριος. Ἀρμενικὴ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Πρὸβλ. καὶ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατήχησις Μυσταγωγικὴ ε', 6). Σὲ ἄλλες, τέλος, γενικεῦεται σὲ ὅλους τοὺς ἄγγελους (ἀναφοραὶ Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, Καλδαϊκὴ Νεστορίου, Βυζαντινὴ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

Καὶ ὡς πρὸς τὰ ρήματα ἢ τίς μετοχὲς ποὺ εἰσάγουσιν τὸν τρισάγιο ὕμνον παρατηρεῖται διαφορὰ μεταξὺ τῶν λειτουργιῶν. Σὲ ἄλ-

λες χρησιμοποιείται ἓνα μόνον ρῆμα «λέγοντα» ἢ «ἀγιάζοντα» ἢ «βοῶσαις» (ἀναφορά Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, Σεραπίωνος, Αἰθιοπική Μαρίας. Πρὸς καὶ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων Μυσταγωγική Κατήχησις ε', 6). Σὲ ἄλλες, δύο: «ἄδοντες καὶ κράζοντες» ἢ «κράζον καὶ λέγουν» ἢ «κηρύσσον καὶ ἀνυμνοῦν» (ἀπόσπασμα Κοπτικῆς ἀναφοράς, Αἰθιοπικὴς Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ Κυρίλλου). Σὲ ἄλλες, τρία: «ὑμνοῦντα, βοῶντα καὶ λέγοντα» ἢ «βοῶντα, κεκραγῶτα καὶ λέγοντα» ἢ «ἄδου, δοξολογοῦν καὶ λέγουν» ἢ «ἄδου, κράζου καὶ λέγουν» ἢ «βοῦν, κράζου καὶ λέγουν» ἢ «κράζου, βοῦν καὶ λέγουν» (Ἀλεξανδρινὴ ἀναφορά Μεγάλου Βασιλείου. Συριακὴς Ἰουλίου, Σεβήρου, Ἰωάννου, Τιμοθέου. Ἀρμενικὴς Ἰσαάκ, Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ἰακώβου ἀδελφοθέου). Σὲ ἄλλες, τέσσαρα: «βοῶντα, δοξολογοῦντα, κράζοντα καὶ λέγοντα» ἢ «ἄδοντα, δοξολογοῦντα, κράζοντα καὶ λέγοντα» ἢ «ἀγιάζου, κράζου, βοῦν καὶ λέγουν» ἢ «δοξολογοῦντες, βοῶντες, κράζοντες καὶ λέγοντες» ἢ «δοξολογοῦν, κράζου, βοῦν καὶ λέγουν» ἢ «αἰνοῦν, κράζου, βοῦν καὶ λέγουν» ἢ «ἄδου, εὐφημοῦν, κράζου καὶ λέγουν» (Χαλδαϊκὴ ἀναφορὰ Νεστορίου, Θεοδώρου Μοψουεστίας, Ἀδδαίου καὶ Μάριος. Συριακὴς Ἰγνατίου, Ἰακώβου ἀδελφοθέου, Δώδεκα Ἀποστόλων, Εὐστου, Κλήμεντος). Τέλος ἢ Ἀλεξανδρινὴ λειτουργία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἔχει ἐξ μετοχῆς: «ὑμνολογοῦντα, ἄδοντα, δοξολογοῦντα, κεκραγῶτα καὶ λέγοντα».

(Συνεχίζεται)

Φ.

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἀγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ Λειτουργικὰ στοιχεῖα τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου. (Δ'). — **Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου**, Ἡμερολόγιον Κηρύγματος (Ἰούnius). — **Ι. Κ.**, Τὰ ἐργαλεῖα τῆς τελειότητος. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ**, Τὸ Ποιμαντικὸν Ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς Ναυτιλλομένους. — **Πρωθιερέως Νικολάου Παπαδοπούλου**, Ἀπὸ τὸ Ἐφημεριακὸν Συναξάρι τοῦ 1821. — **Βασ. Μουστάκη**, Λόγια καὶ Ἔργα. — **Οἰκονόμου Κωνσταντίνου Πλατανίτη**, «Ἐορτολόγιον». — **Δημ. Σ. Φερούση**, Μορφῆς τοῦ Γένους. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.